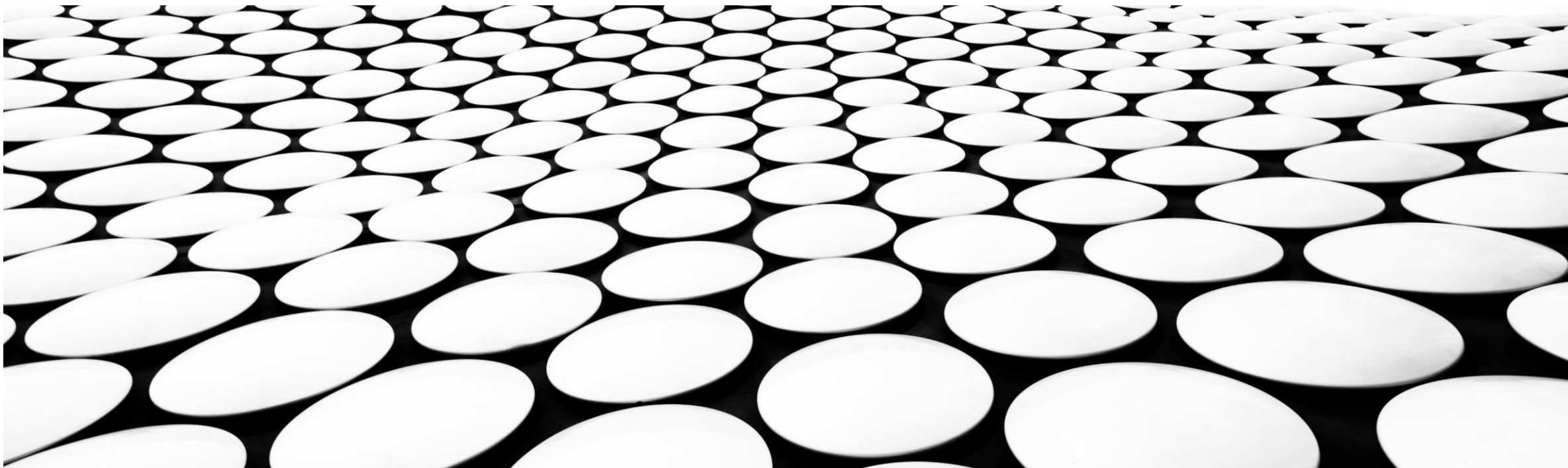
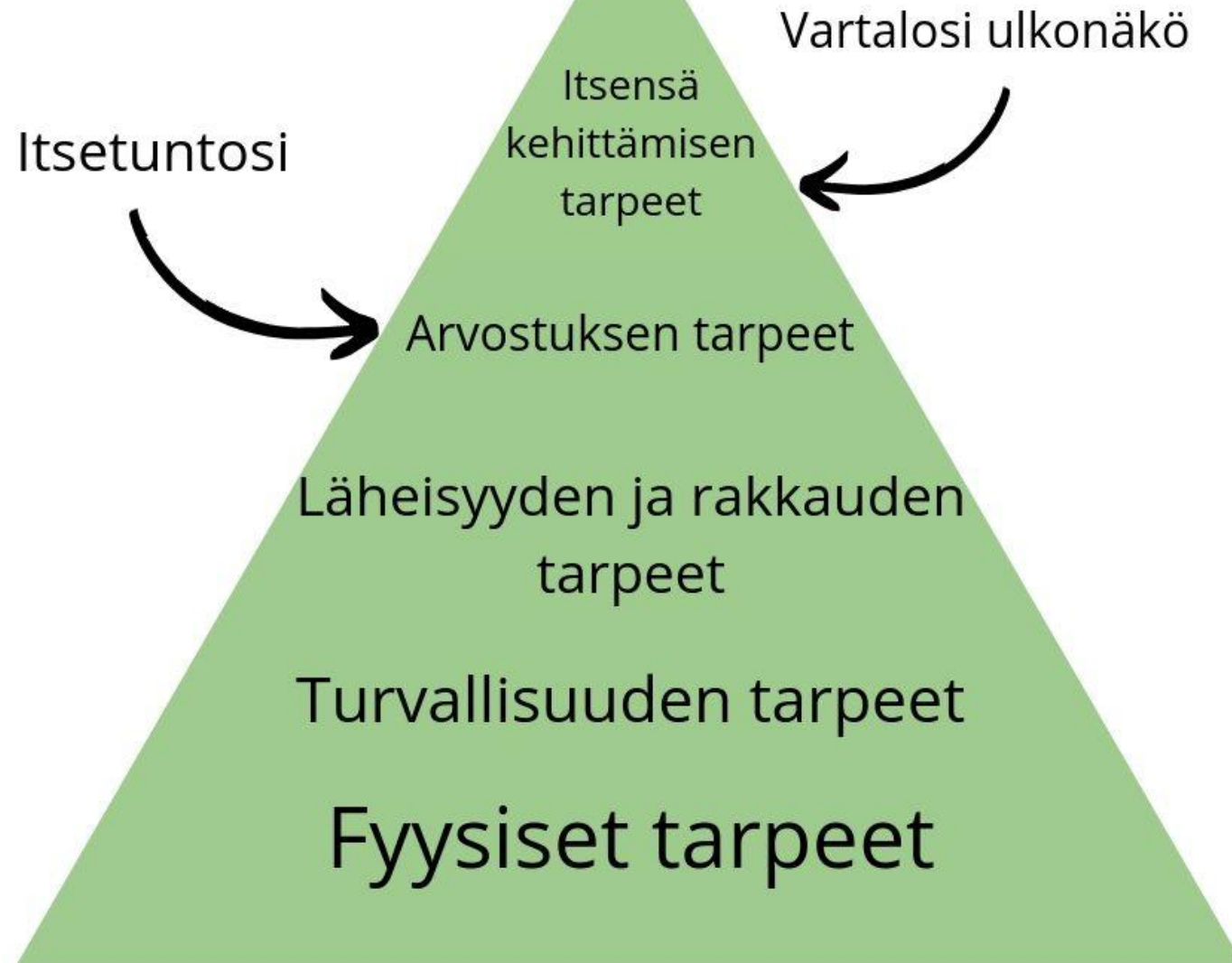

TALOUSTIETO

kertausaineisto

Maslow'n tarvehierarkia

HYÖDYKKEILLÄ TYYDYTETÄÄN TARPEITA

Eri tyyppisiä hyödykkeitä

- normaalit vs. inferioriset hyödykkeet

Miten tulojen muutos vaikuttaa kysyntään?

- substituutit vs. komplementit

Kulutetaanko hyödykkeitä yhdessä vai korvikkeina?

- välttämättömyys- vs. ylellisyyshyödykkeet

Näiden tuotteiden hintajousto erilainen...

Markkinoiden kolme tehtävää:

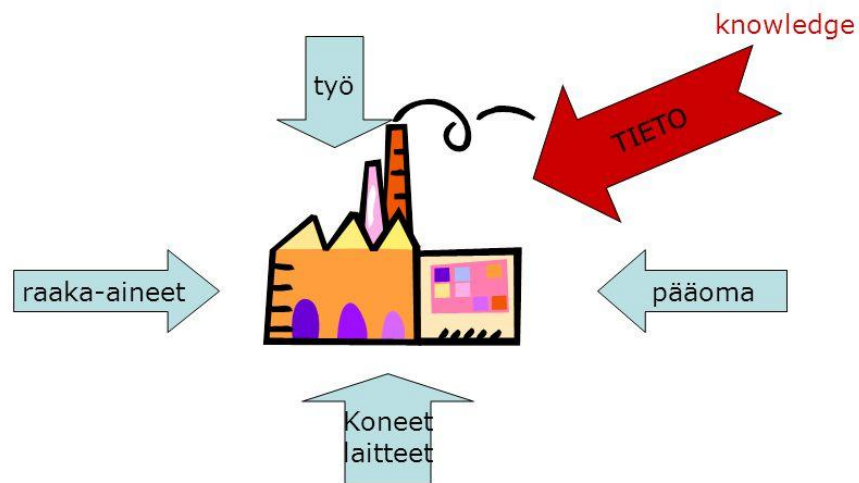
1. Hyödykkeiden ja palvelujen hinnat määräytyvät markkinoilla.
2. Markkinat määräävät tarjonnan ja kysynnän tasapainon.
3. Markkinat edistävät tuotannon tehokkuutta
  - Näkymätön käsi (Adam Smith, 1776, Invisible Hand): tehokkaat markkinat ohjaavat hintamekanismin kautta resurssit sellaiseen käyttöön, missä niillä on suurin arvo eli ohjaa yritykset tuottamaan niitä hyödykkeitä, joista kuluttajat ovat valmiita maksamaan eniten = hyödykkeitä, joita kuluttajat eniten arvostavat.

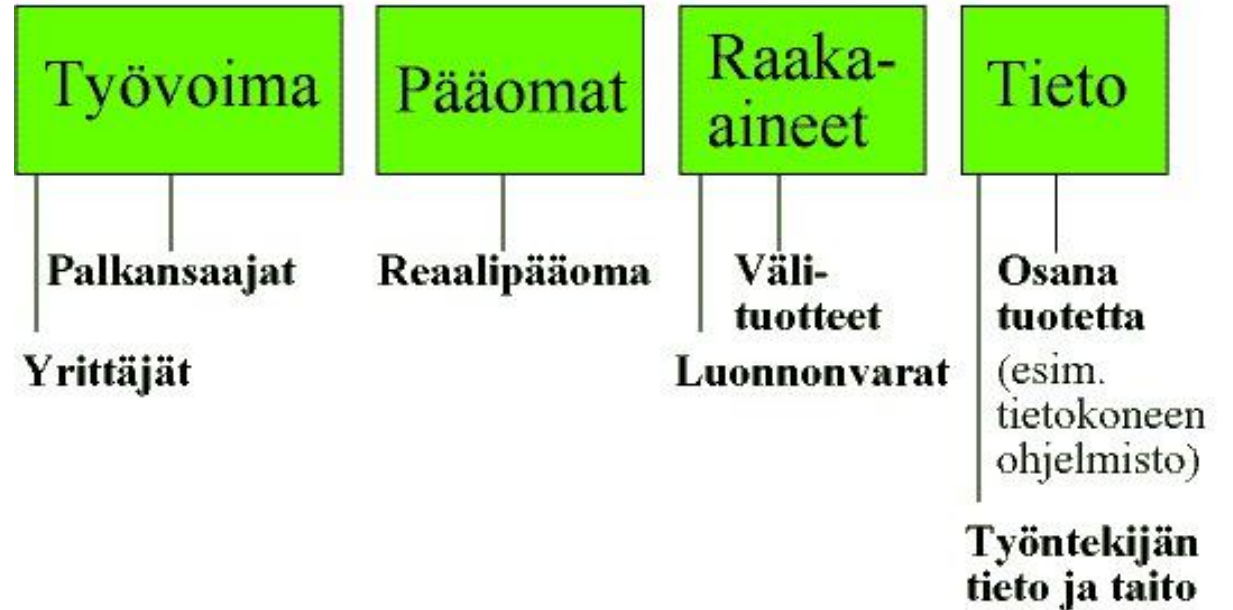
TUOTANNONTEKIJÄT MAHDOLLISTAVAT HYÖDYKKEIDEN TUOTTAMISEN

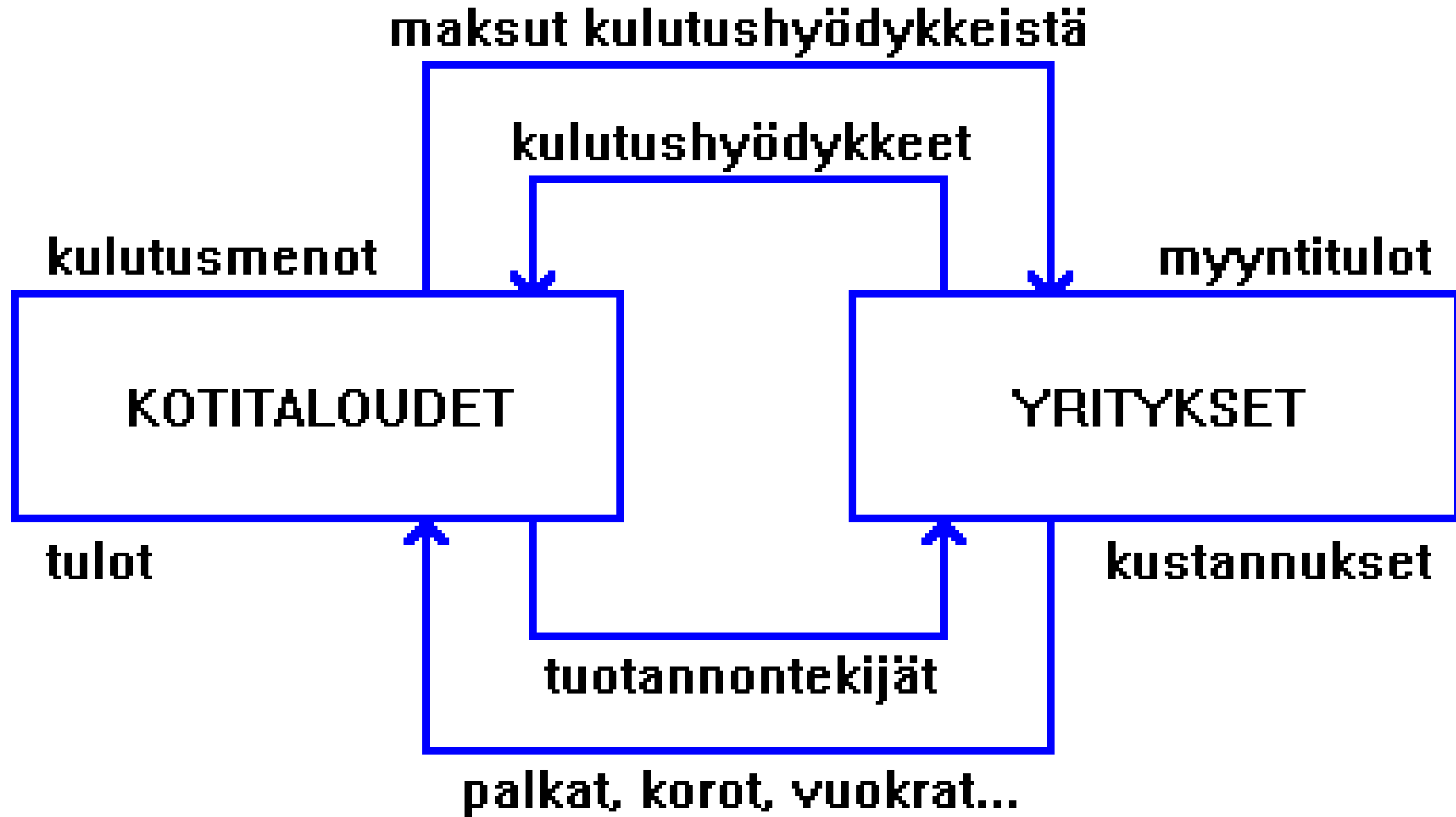
Tuotannontekijät
informaatioyhteiskunnassa

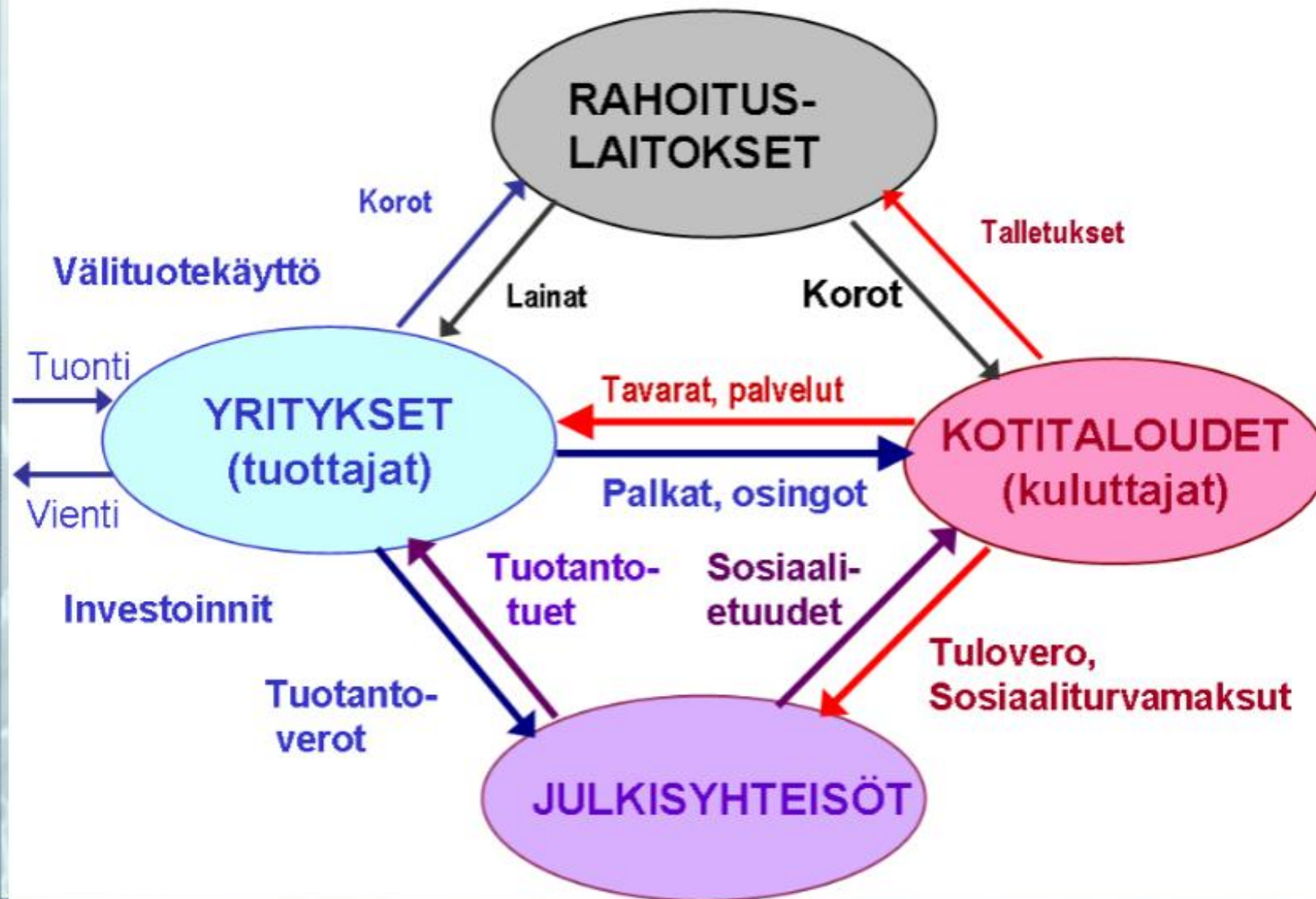
Kilpailukyvyn kannalta yhä tärkeämmäksi on tullut teknologisen osaamisen taso

TUOTANNONTEKIJÄT

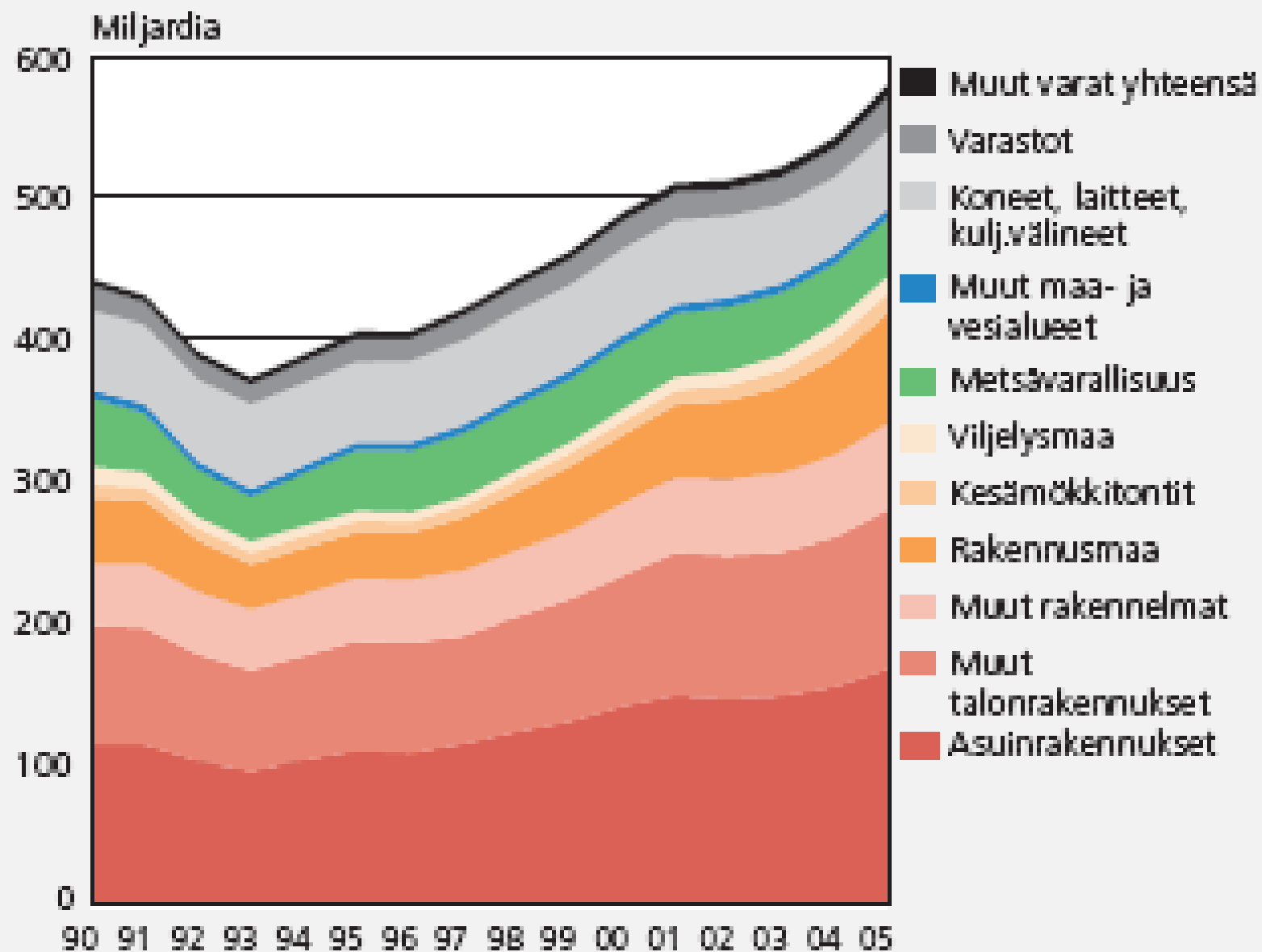

Kansantalouden kiertokulun malli

SUOMEN KANSANVARALLISUUS VARALLISUUSTYYPEITTÄIN 1990-2005

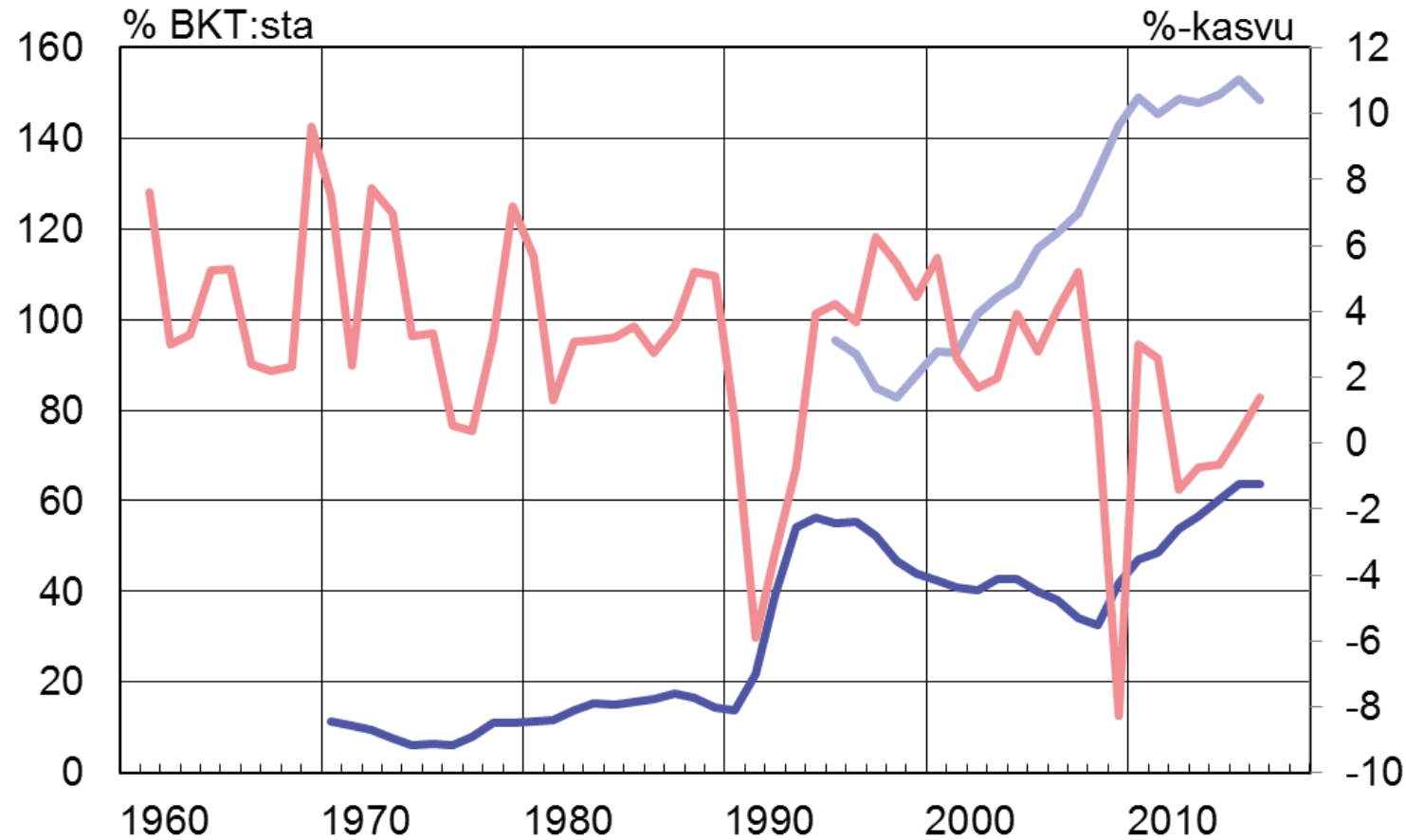

Lähde: Kansanvarallisuusselvitys 2005, Tilastokeskus

Velka ja talouskasvu Suomessa

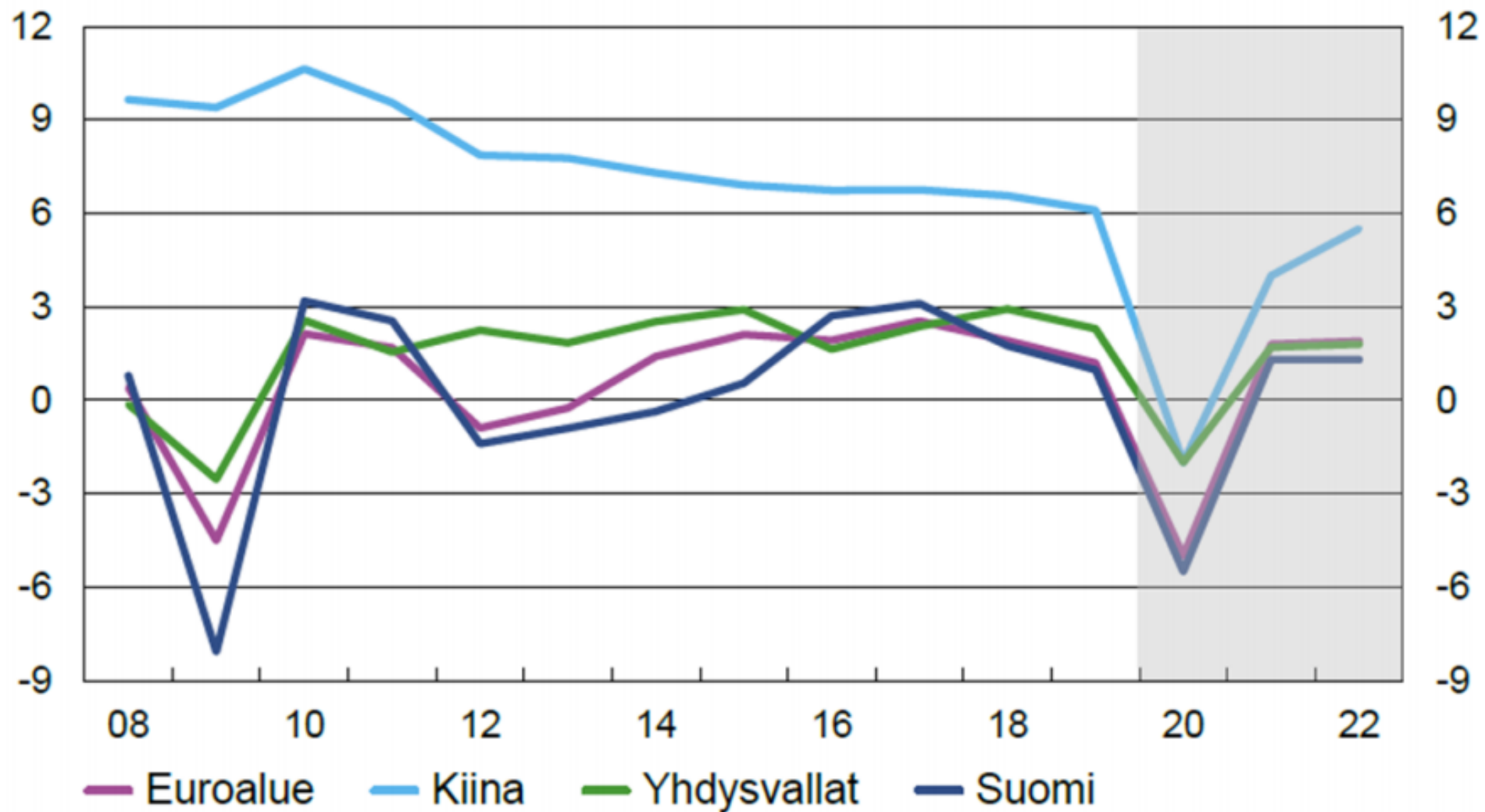
— Julkinen velka — Yksityinen velka — BKT (oikea asteikko)

Lähde: Euroopan komissio.

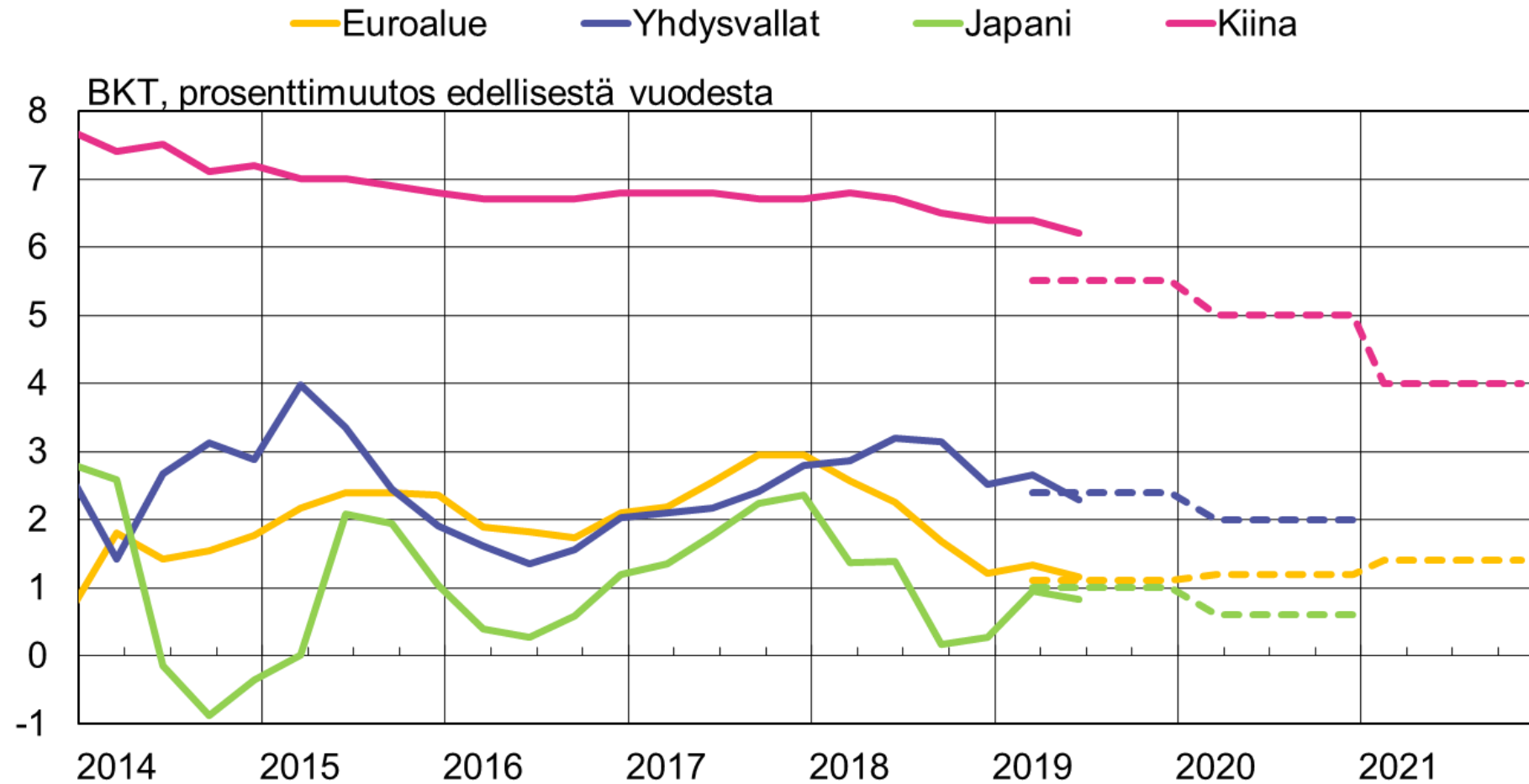
Talouskasvu

määrän muutos vuodessa, %

Lähde: OECD, VM

Talouskasvu hidastuu laaja-alaisesti ensi vuonna

Lähteet: OECD, EKP ja Suomen Pankki (BOFIT).

Ennusteet: BOFIT (Kiina), EKP (euroalue), OECD (Yhdysvallat ja Japani).

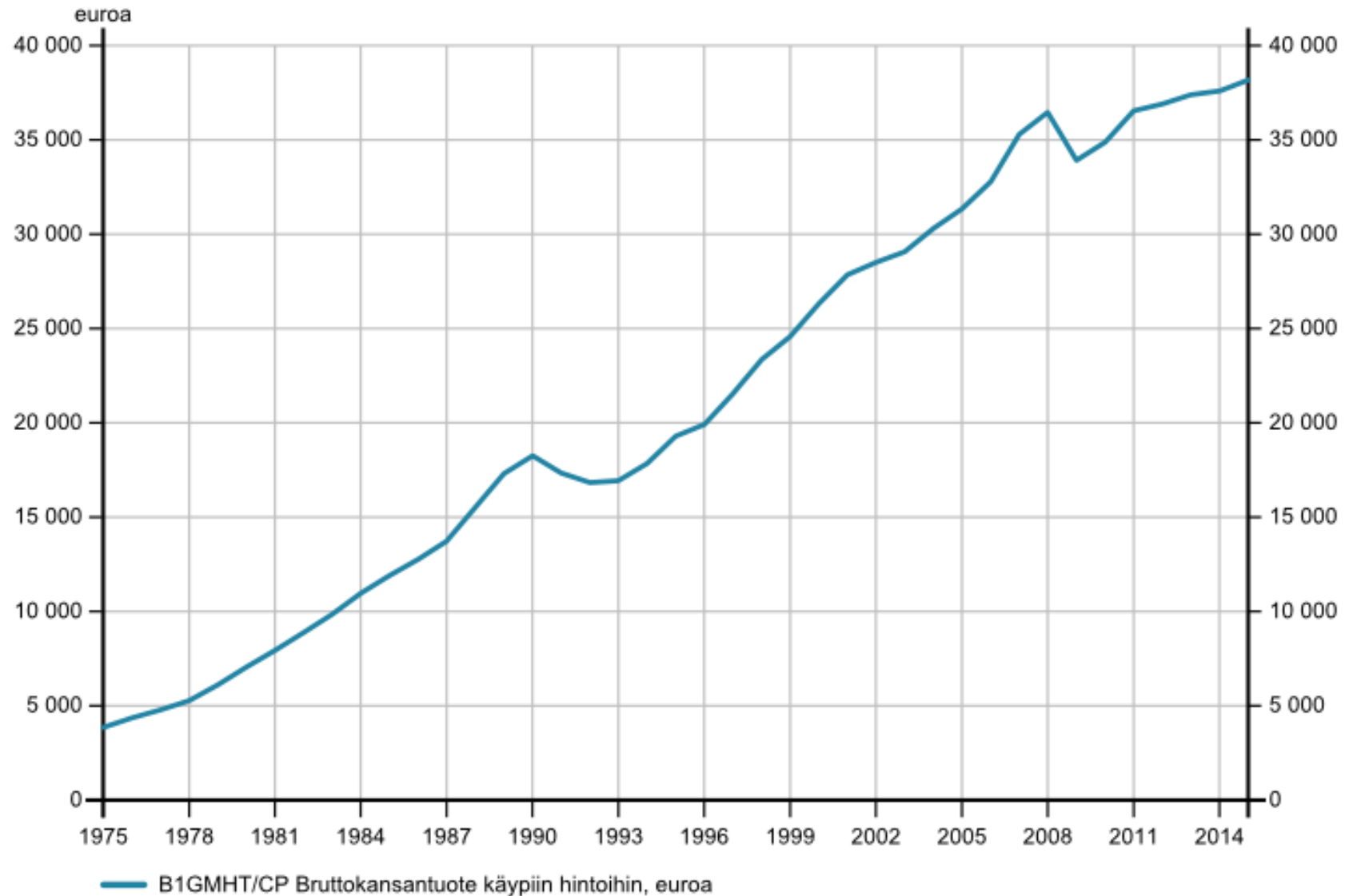
eurojatalous.fi / bofbulletin.fi

3.10.2019

Bruttokansantuote

Bruttokansantuote asukasta kohti 1975-2015

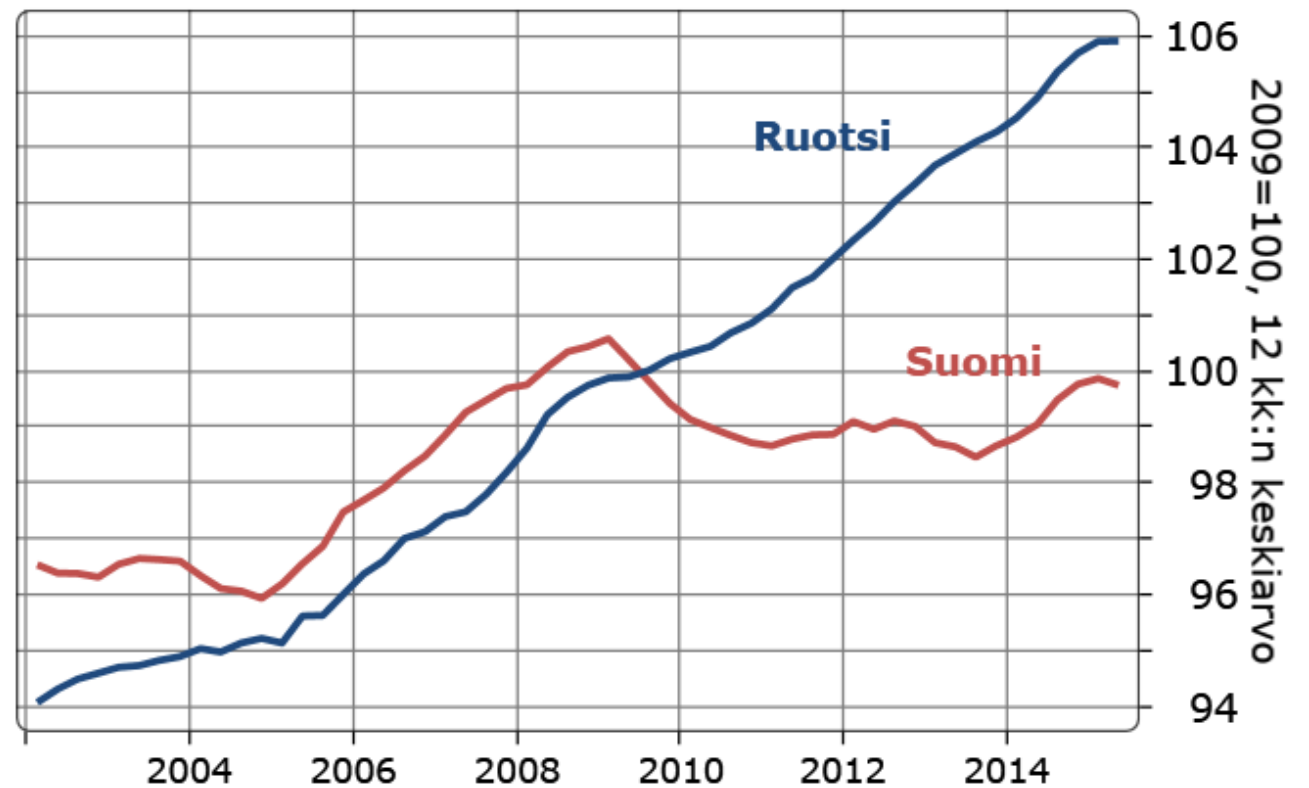
INDEKSISARJA TYÖVOIMAN MÄÄRÄN KEHITYKSESTÄ

Indeksin viitevuosi on 2009 = 100

Kyseisen vuoden työvoiman määrää verrataan aiempaan ja tulevaan kehitykseen Ruotsissa ja Suomessa.

- väestön ikääntyminen
- väestön uusiutuminen
- muuttoliike

Työvoima

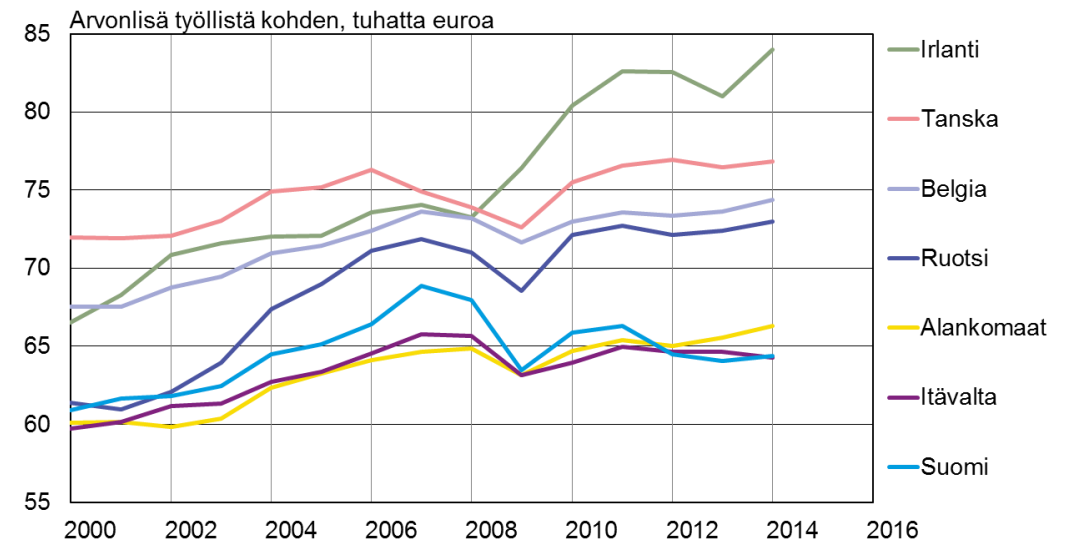

© rogerwessman.com Lähde: Macrobond

TYÖN TUOTTAVUUS = YHDEN TYÖNTEKIJÄN TYÖPANOS YHDEN TUNNIN AIKANA.

- Työn tuottavuus kasvaa, jos
  - -isompi määrä tuotantoa samassa ajassa
  - -sama määrä tuotantoa lyhyemmässä ajassa
- -palkkakustannukset
- -koneistuminen
- -työn tehostaminen: työmenetelmät, koulutus, bonukset
- VRT: pääoman tuottavuus

Työn tuottavuus kehittynyt Suomessa heikkommin kuin vertailumaissa

Lähde: Eurostat.
18.3.2016
eurojatalous.fi

Kannattavuus on taloudellisen tuloksellisuuden käsite, voitto.

Yritys saa tuloja myymistään tuotteista ja niiden tuottamisesta koituu menoja. Kannattavuus on yleisesti tulojen ja menojen vertailua.

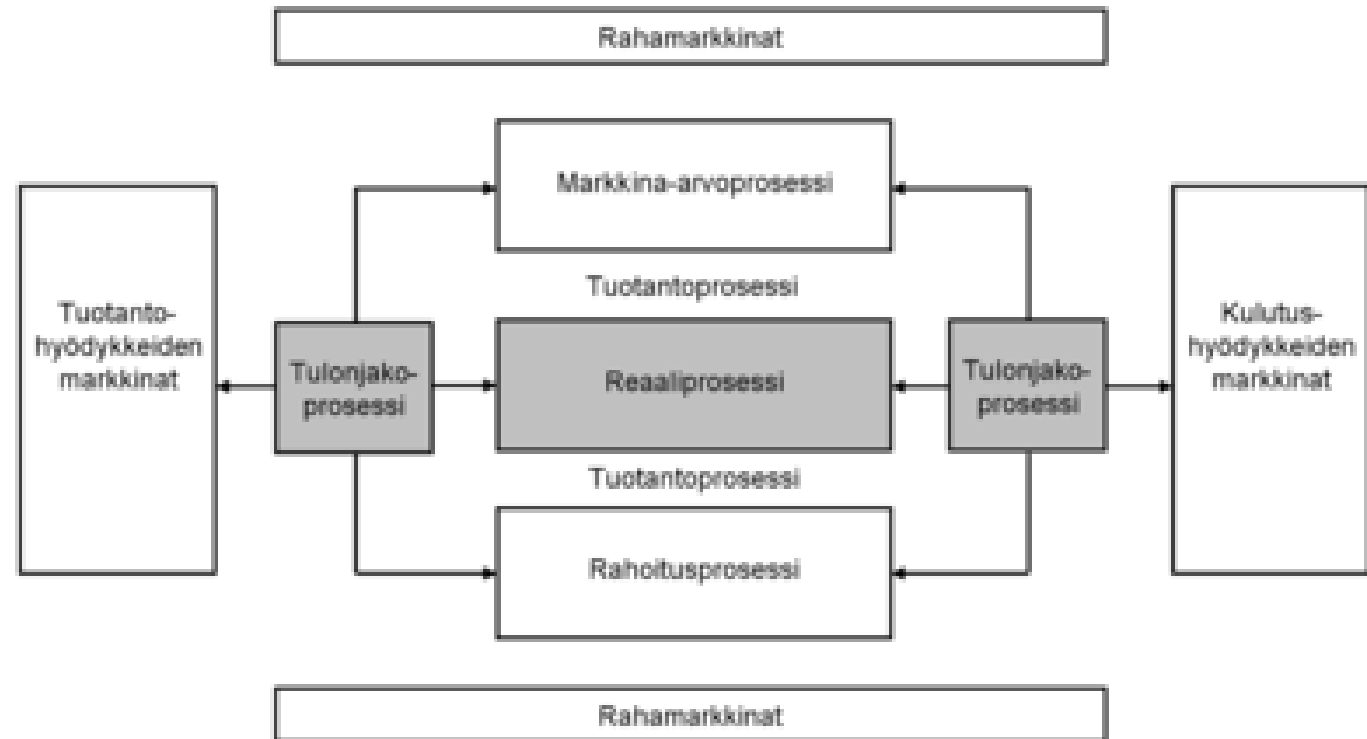
Yrityksen sidosryhmiä ovat eri tahot, joilla on jokin intressi eli valvottava etu yritykseen ja sen taloudelliseen menestykseen esim. henkilöstö, verottaja, rahoittajat, tarviketoimittajat, yhteistyökumppanit jne.

Tuotantoprosessi ja sen osaprosessit reaali prosessi ja tulonjakoprosessi tapahtuvat käytännössä samanaikaisesti

Rahoitusprosessi tarkoittaa yrityksen rahoittamiseen liittyviä tapahtumia.

Markkina-arvoprosessi tarkoittaa tapahtumasarjaa, jossa sijoittajat määrittelevät yrityksen markkina-arvon sijoitusmarkkinoilla.

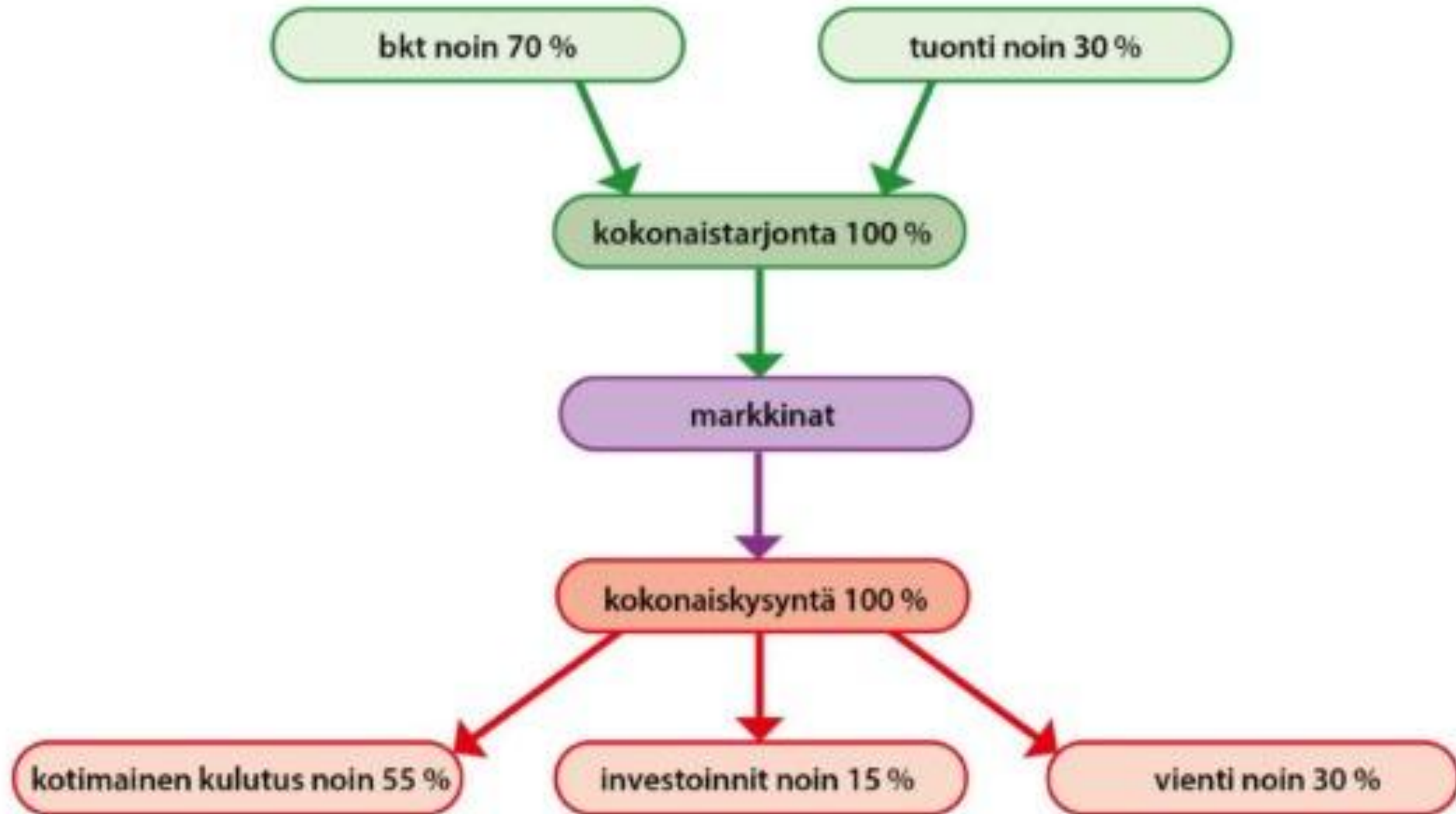
Tuotantoprosessi ja sen osaprosessit

Reaali prosessi = tuotannon tapahtumasarja, jossa eri laatuiset ja määräiset **tuotannon panokset yhdistellään** eri laatuiseksi ja määräiseksi **tuotteiksi**. Tuotteet voivat olla fyysisiä tavaroita, aineettomia palveluja ja tavallisesti niiden yhdistelmiä.

Tuotannon tulonjakoprosessi tarkoittaa tapahtumasarjaa, jossa laadultaan ennallaan pysyvien tuotteiden ja panosten **yksikköhinnat** muuttuvat aiheuttaen muutoksen tulonjaossa tuotteiden vaihdantaan osallistuvien kesken. **Tuottavuushyödyt jaetaan** esimerkiksi asiakkaille alhaisempina tuotehintoina, henkilöstölle suurempina palkkoina, omistajille voittona.

HUOLTOTASEEN RAKENNE

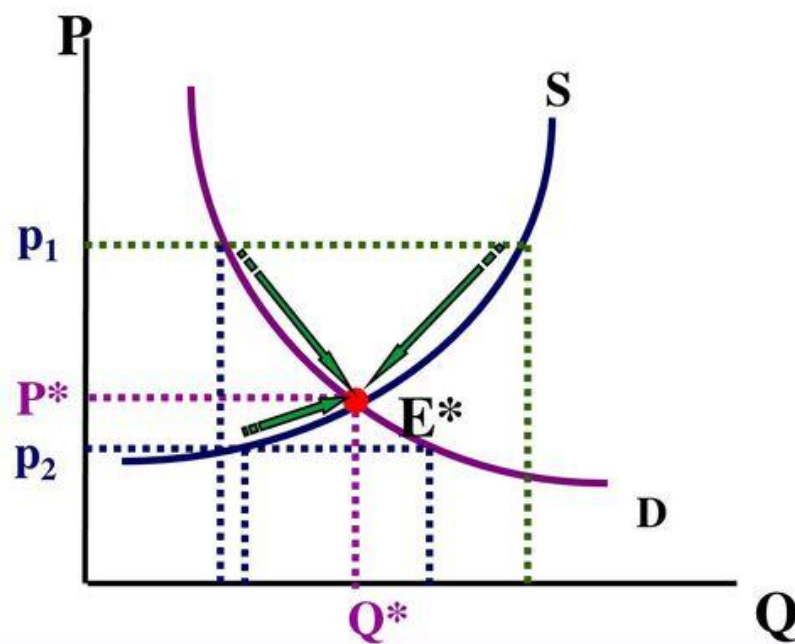

Markkinat pyrkivät kohti tasapainoa

Hyödykkeen markkinahinnan poiketessa tasapainohinnasta seurauksena on joko ylitarjonta tai pula (shortage), jonka hintamekanismi pyrkii korjaamaan.

Hinta nousee, jos markkinahinta alle tasapainohinnan ja laskee, jos hinta yli tasapainohinnan.

MIKSI JA MITEN?

KUINKA TUOTTEEN HINTA MUODOSTUU?

RAAKA-AINE- JA
MATERIAALIKUSTANNUKSET

TUOTANTOKUSTANNUKSET
(mm. TYÖVOIMA, ENERGIA)

JÄTEHUOLTO JA
YMPÄRISTÖNHOITO

MARKKINOINTI-
KUSTANNUKSET

TUOTEKEHITYS JA
-TUTKIMUS

VÄHITTÄISMYynti-
KETJU

YRITYSTEN
VOITTOTAVOITE

VEROT, VAKUUTUKSET
YM. PAKOLLISET MAKSUT

HINNOITTELU

MISTÄ TUOTTEEN HINTA MUODOSTUU?

- Raaka-aineet
- Kone- ja laitekulut
- Tuotteen suunnittelu ja kokoonpano
- Tuotekehitys
- Logistiikka ja varastointi
- Myynti ja markkinointi

MISTÄ PALVELUN HINTA MUODOSTUU?

- Palvelun tuottaminen
- Palvelun suunnittelu ja valmistelu
- Palvelun kehittäminen
- Osaamisen ylläpito ja kehittäminen
- Myynti ja markkinointi

T-PAIDAN HINNANMUODOSTUS

Intia // Reilun kaupan puuvillainen paita

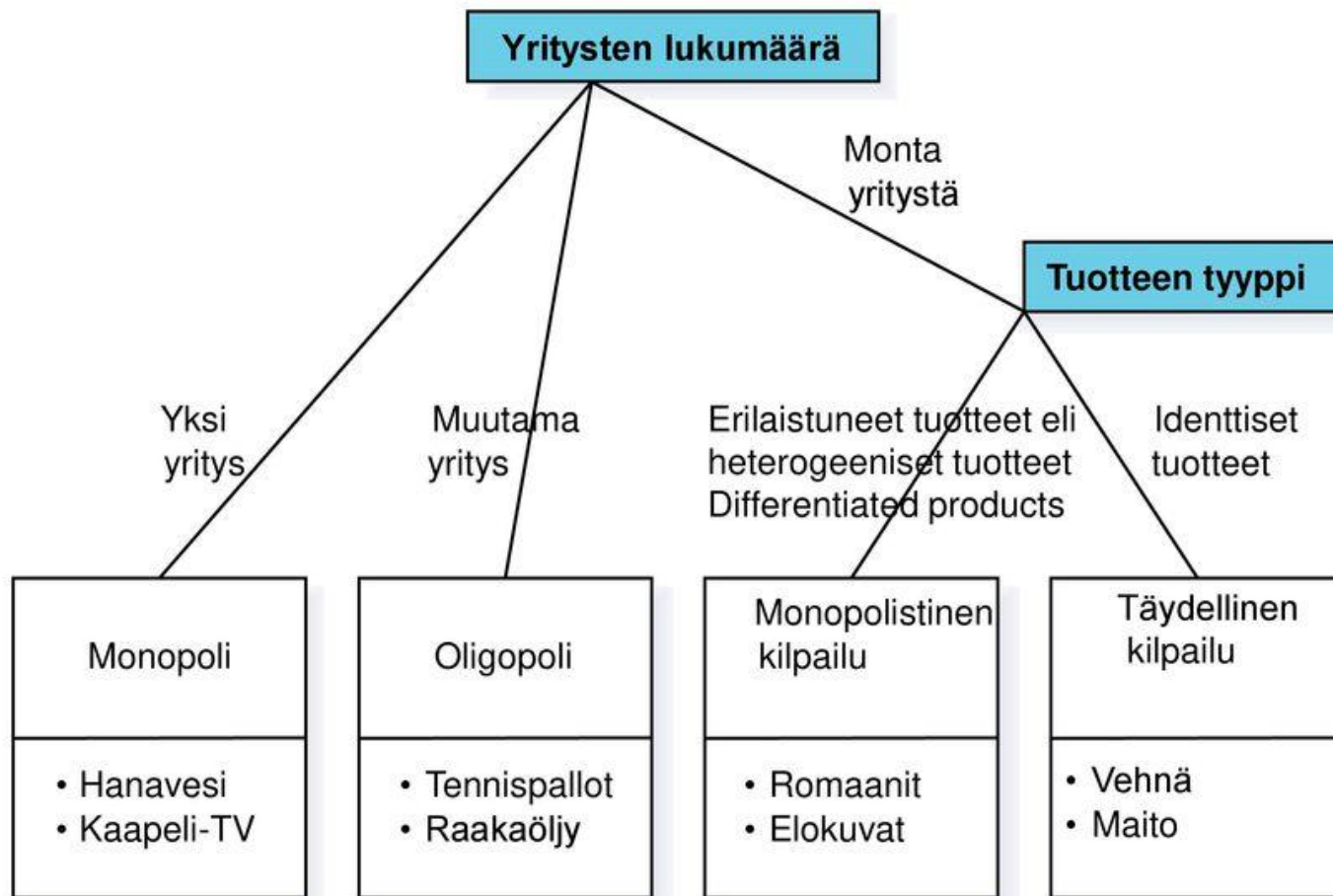

MARKKINATALOUDELLE TYYPILLISIÄ PIIRTEITÄ

- Markkinoilla hyödykkeen tarjonta ja kysyntä kohtaavat
- Hyödykkeen **hinta määräytyy kysynnän ja tarjonnan mukaan**
- Jos hyödykkeestä on kysyntää, lisääntyy sen tarjonta
- Yritykset **kilpailevat keskenään** asiakkaista
- Kilpailun vaikutuksesta **kannattamattomat yritykset karsiutuvat markkinoilta**
- **Elinkeinovapaus** takaa sen, että yritystoimintaa ei rajoiteta ilman riittäviä perusteita (Adam Smith 1723-1790): valtio puuttuu vähän ja vapaa vienti

Neljä päämarkkinamuotoa

Onko vapaasta kilpailusta hyötyä?

- Laskee hintoja ja ehkäisee niiden nousua
- Yritysten on pakko panostaa laatuun ja tuotekehittelyyn
- Hyödykkeiden valikoima on laajempi
- Palvelu parempaa
- Kannattamattomat yritykset karsiutuvat
- Yritysten on huomioitava ympäristö- ja eettiset näkökulmat, jos ihmiset pitävät niitä tärkeänä

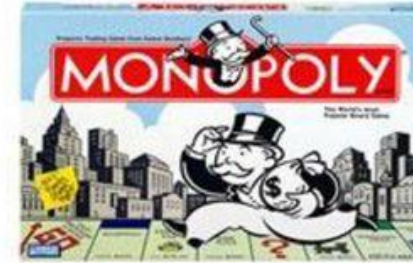
Kartellin ja monopoli – kun vapaa kilpailu ei toteudu

- **Oligopolisessa kilpailussa myyjä vaikuttaa hyödykkeen hintaan**
- **Kartellissa** on useita yrityksiä, jotka ovat keskenään sopineet hyödykkeen hinnasta: laiton, Suomessa Kilpailuvirasto valvoo
- **Monopolissa** on yksi yritys, joka hallitsee markkinoita ja voi vaikuttaa hyödykkeen hintaan.
- Kansantalouden kannalta on **joskus järkevää hyväksyä monopoli** esim. hyödykkeen luonne (Alko), suuria investointeja vaativat (VR)

5.1.2 Monopoli

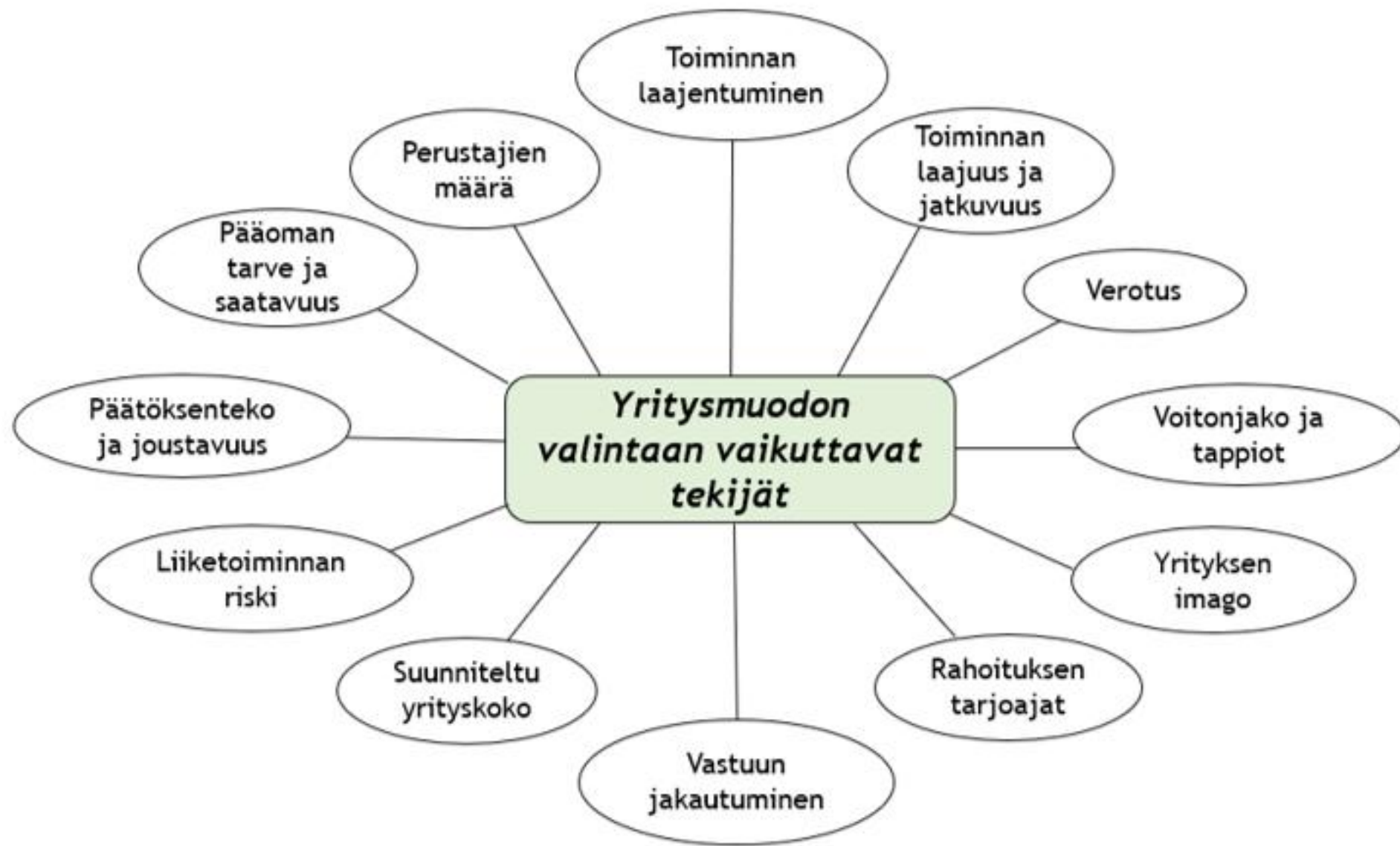
Oletukset

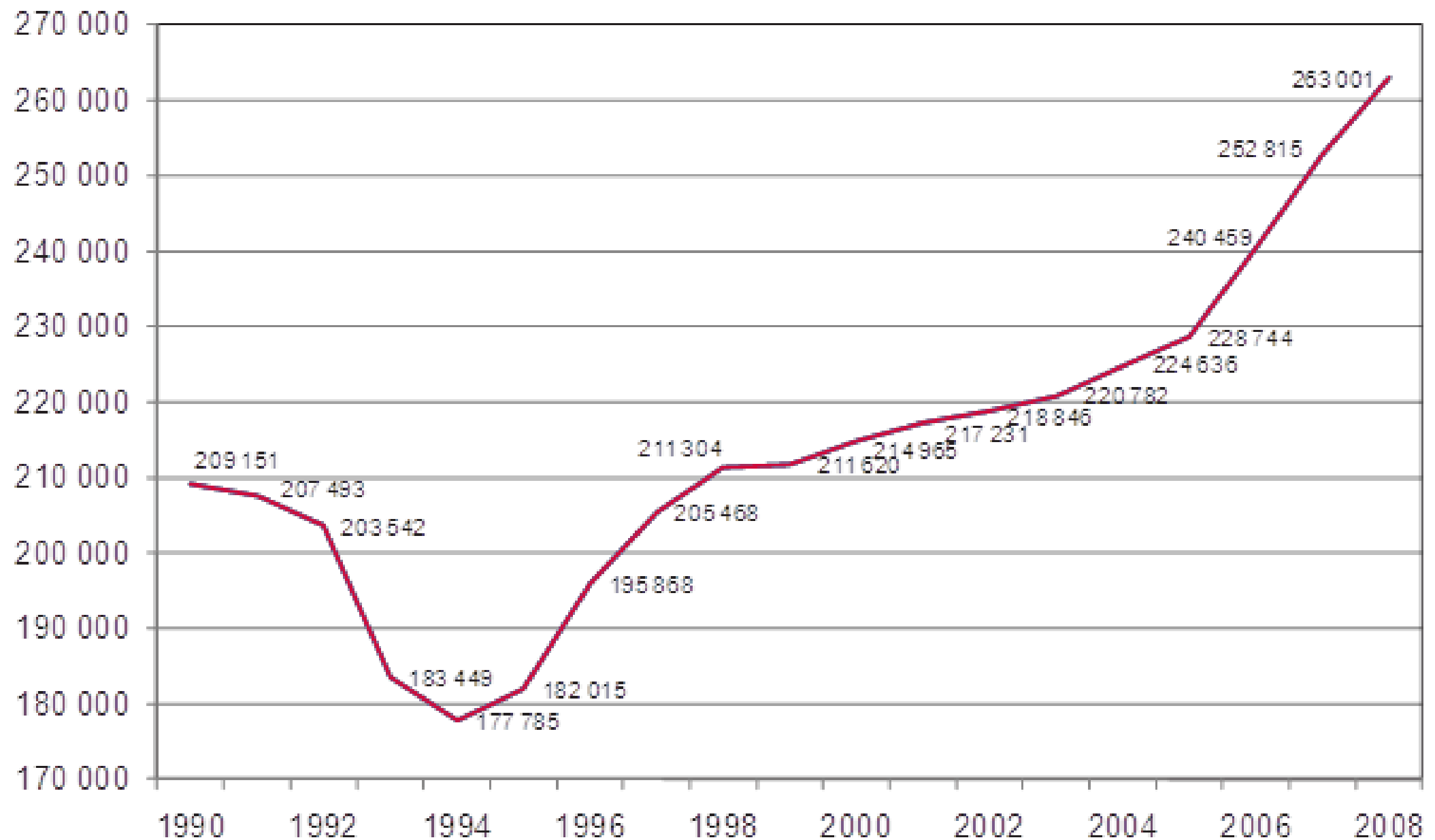
1. Vain **yksi yritys** tuottaa tuotetta.
2. **Uniikki tuote**, ei läheisiä substituuotteja.
3. Täydellinen **kontrolli tarjonnasta**.
4. **Markkinoille pääsy rajoitettu**: lait, patentit, lisenssit, tekijänoikeudet, raaka-aineen omistus, luonnollinen monopoli.

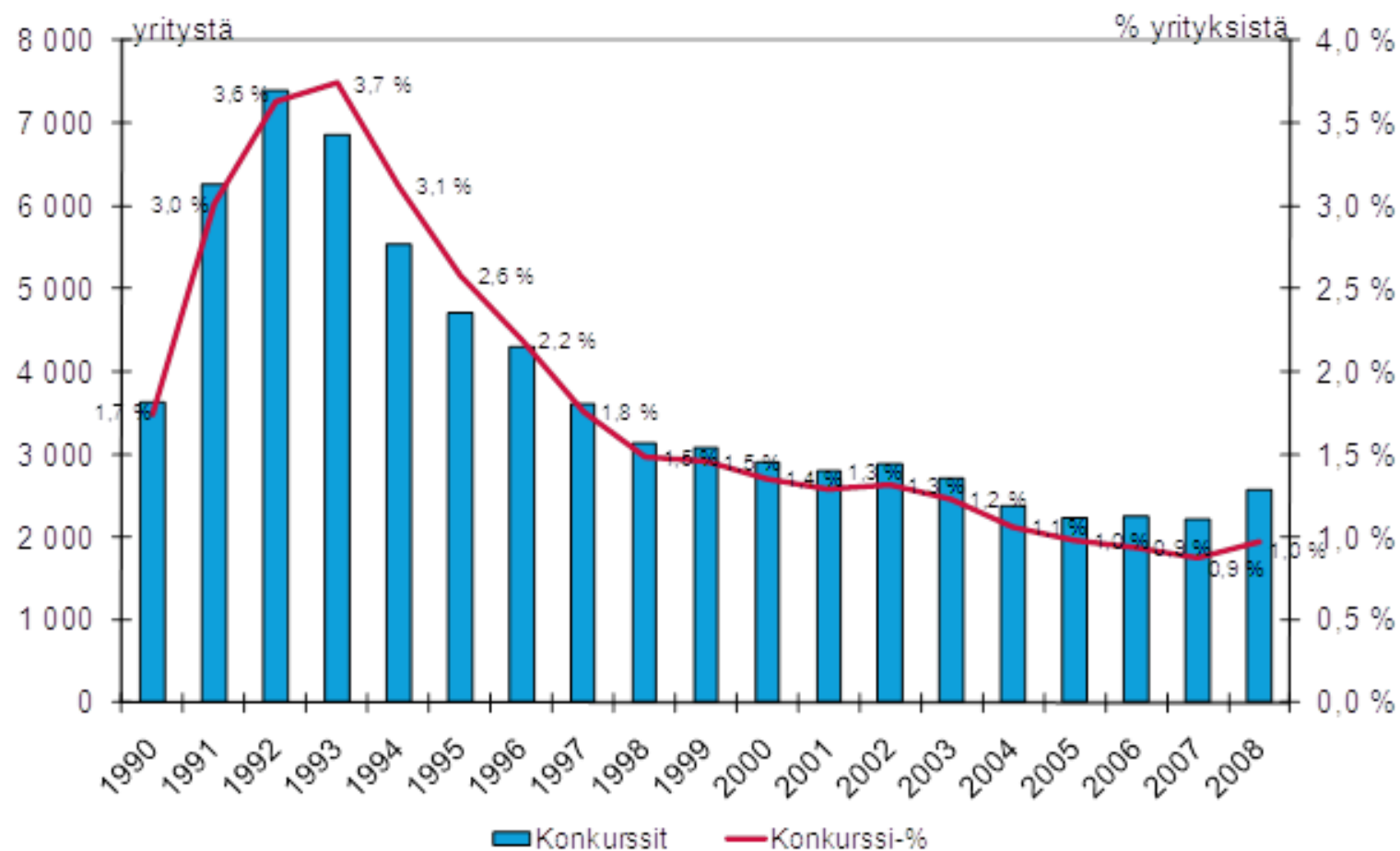

	Toiminimi	Avoin yhtiö	Kommandiitti-yhtiö	Osakeyhtiö
Perustajat	1	2+	2+	1+
Pääoma	ei alarajaa	ei alarajaa	ei alarajaa	ei alarajaa
Päätöksentekijä	yrittäjä yksin	yhtiösopimuksen mukaisesti	vastuunalaiset yhtiömiehet	yhtiökokous, hallitus ja toimitusjohtaja
Velkavastuu	yrittäjä, henkilökoht. vastuussa	yrittäjät, henkilökoht. vastuussa	vastuunalainen yhtiömies vastuussa	omistajat vastaavat osakepääomallaan
Voitto	yrittäjän ja yrityksen varat ovat yhtä	yhtiömiehet saavat palkkaa ja voitto-osuuksia; myös yksityisostot mahdollisia.	Kuten avoin yhtiö, mutta äänetön yhtiömies saa vain voitto-osuuksia	Osakkeenomistajat saavat osinkotuloa ja/tai palkkatuloa.
Verot	Osittain pääomavero ja osittain tulovero.	Osittain pääomavero ja osittain tulovero.	Osittain pääomavero ja osittain tulovero.	Osakeyhtiön omistajan tuloverotus riippuu siitä nostaako hän palkkaa vai saako hän osinkoja. Palkka verotetaan progressiivisesti ansiotuloverona verokortin mukaan.

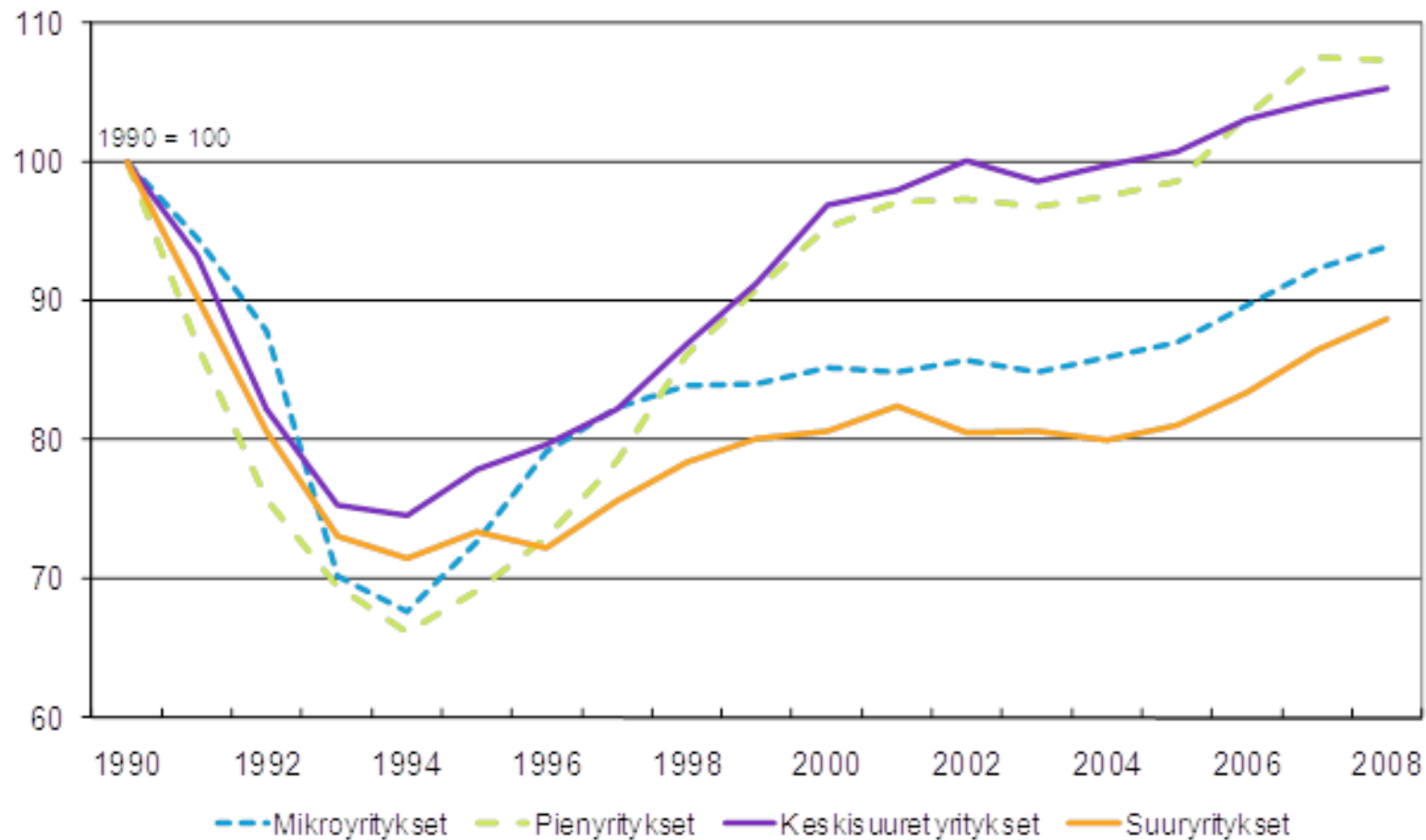

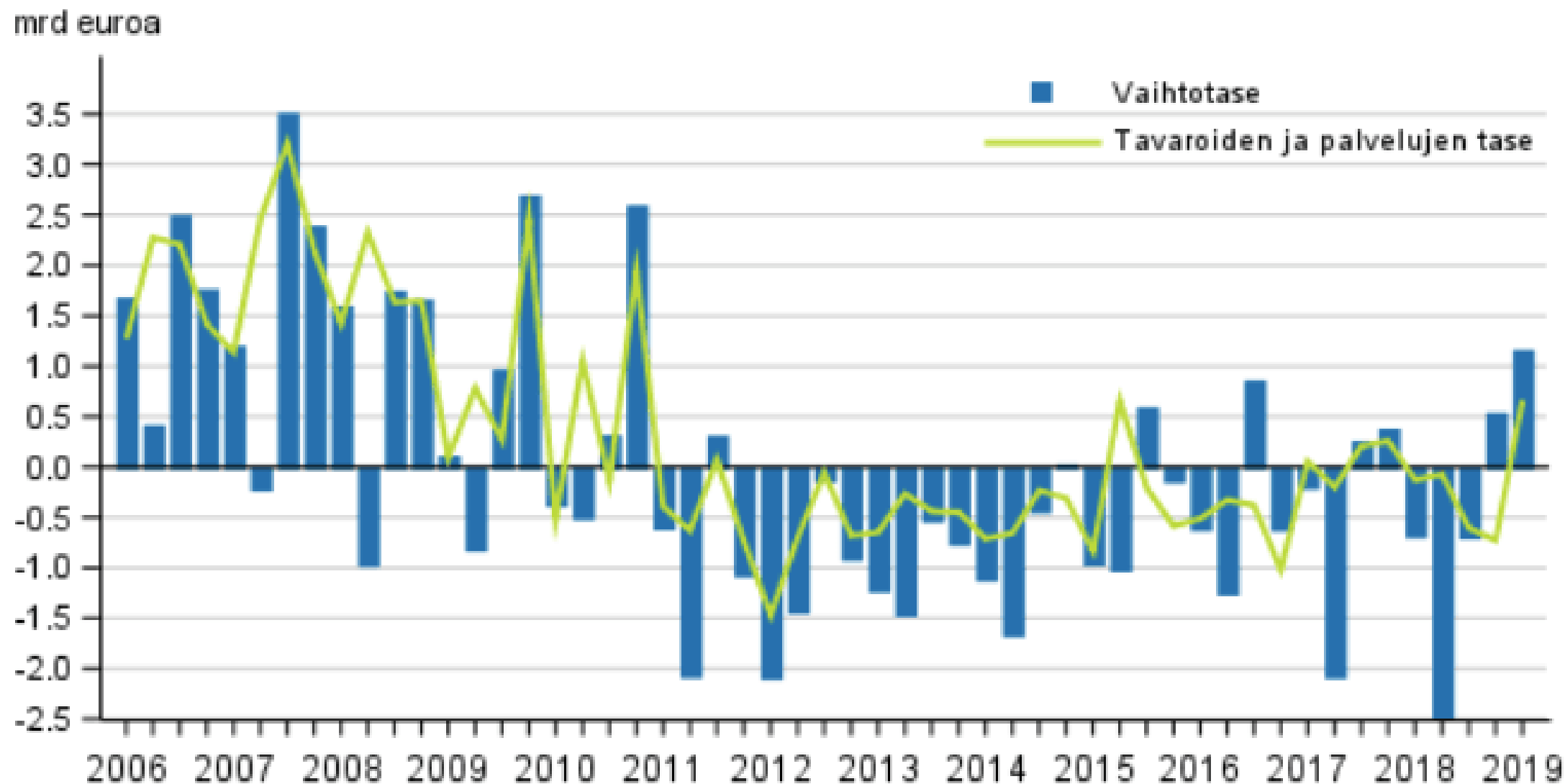
YRITYSTEN VIREILLE PANNUT KONKURSSIT

TYÖLLISYYDEN KEHITYS YRITYKSEN KOON MUKAAN

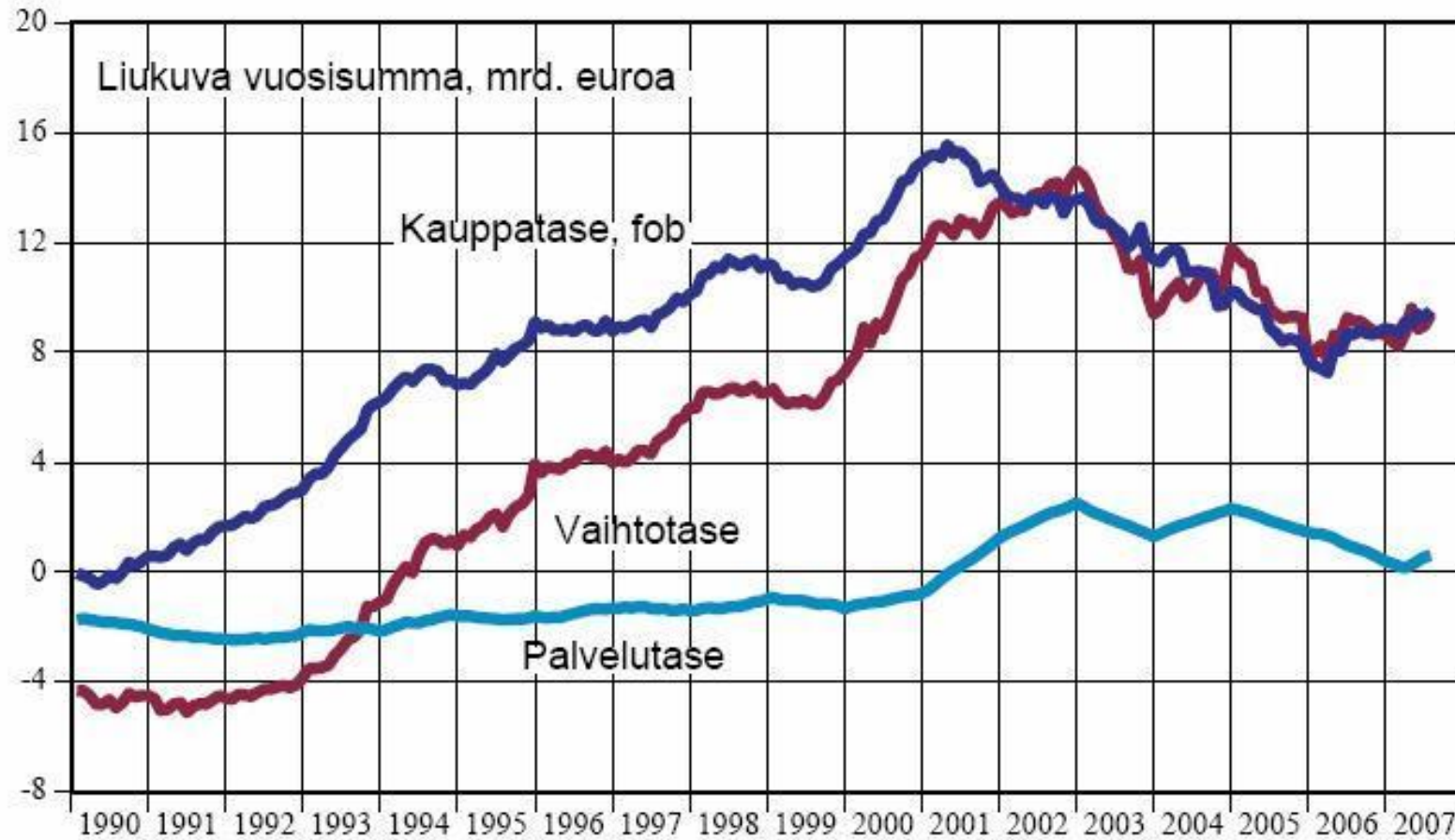

Vaihtotase ja tavaroiden ja palvelujen tase

Ulkomaankaupan taseet

Lähde: Suomen Pankki

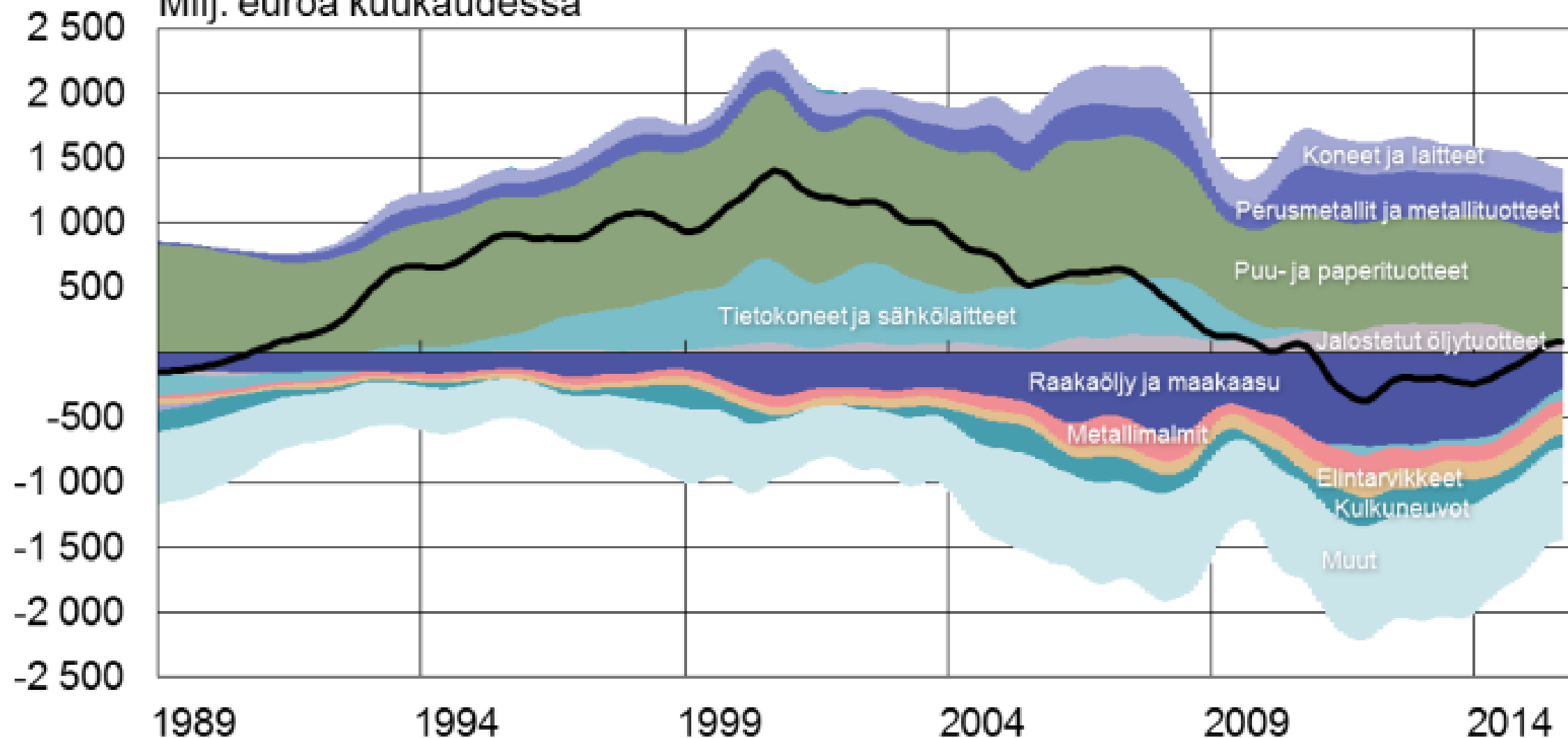
17.9.2007/kava3/jka/suku

Elinkeinoelämän keskusliitto

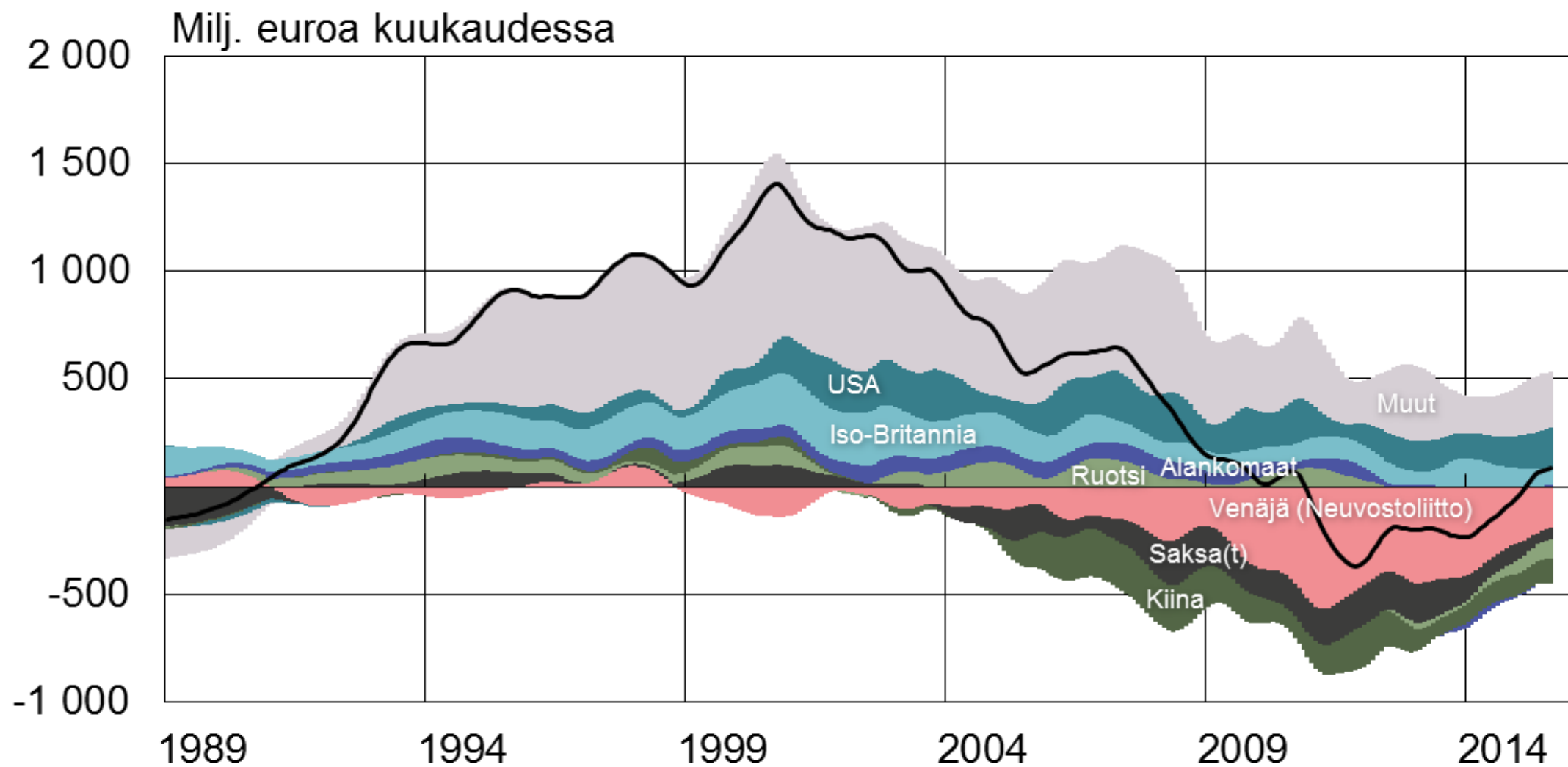
Suomen kauppataase tavaraluokittain

Milj. euroa kuukaudessa

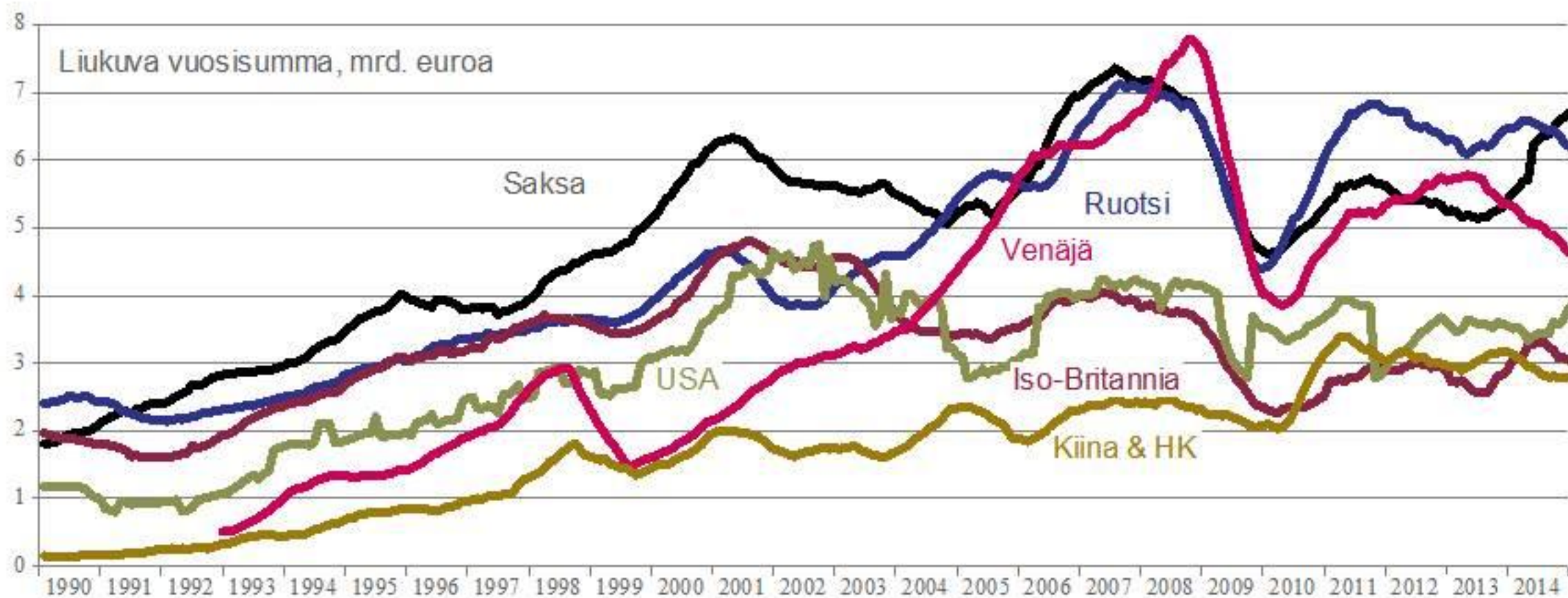
Muunnettu vuoden 2014 euroiksi BKT-deflaattoria ja HP-suodatinta käyttäen.
Lähteet: Tulli ja Suomen Pankin laskelmat.

Kauppatase maittain

Muunnettu vuoden 2014 euroiksi BKT-deflaattoria ja HP-suodatinta käyttäen.
Lähteet: Tulli ja Suomen Pankin laskelmat.

Suomen tavaraviennin arvo maittain

Lähde: Tullihallitus

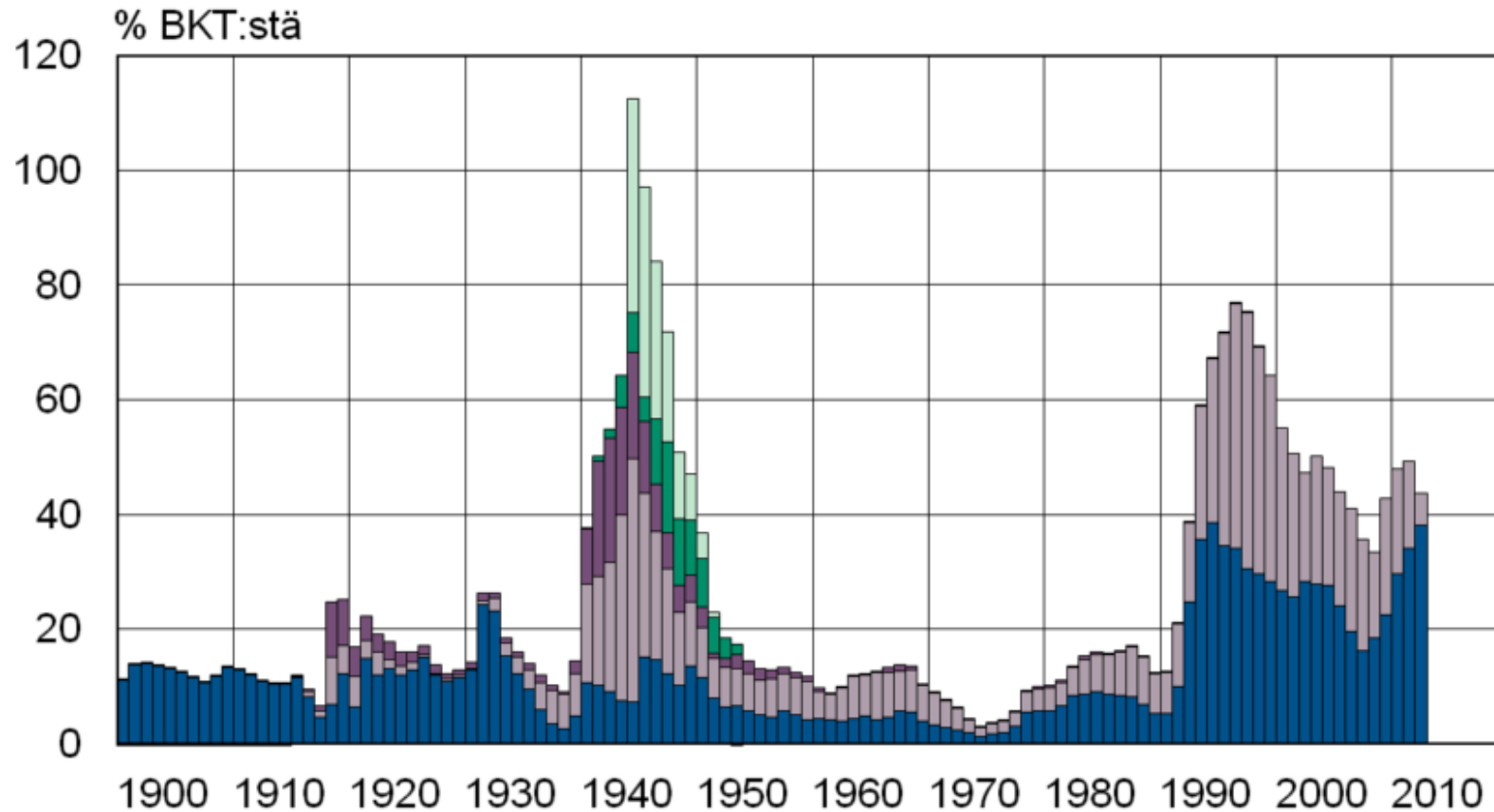
2.3.2015/vien1/jka/EKI Talousgraafit

Elinkeinoelämän keskusliitto

Valtion velka ja sotakorvaukset

- Ulkomainen velka
- Suomen Pankin luotot valtiolle
- Sotakorvaukset*
- Muu kotimainen velka
- Velkasitoumukset

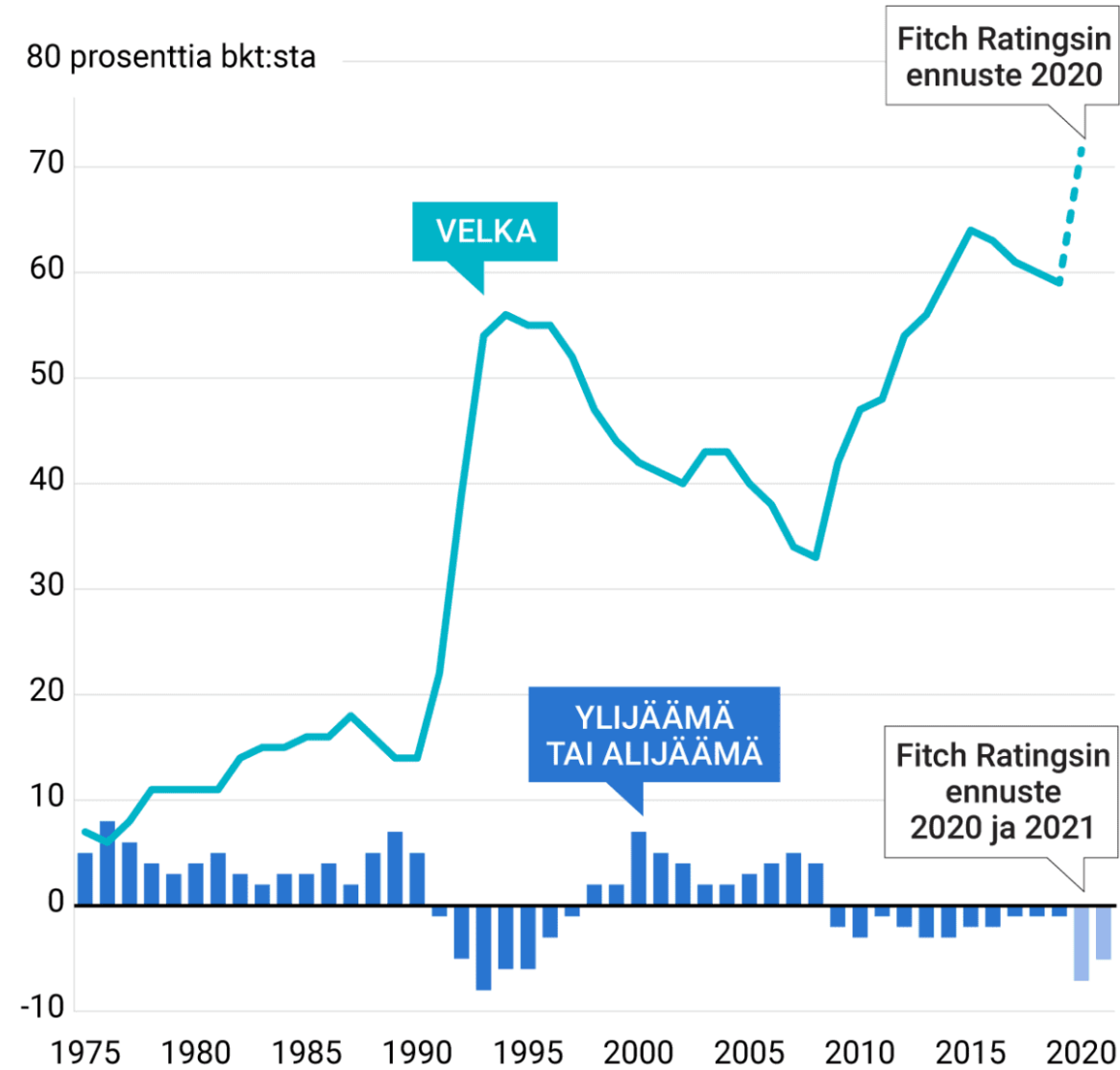

Lähde: Suomen Pankki.

*Sotakorvausten varantokehitys on pääpiirteittäinen arvio.

14.2.2014

Julkinen velka ja budjettijäämät

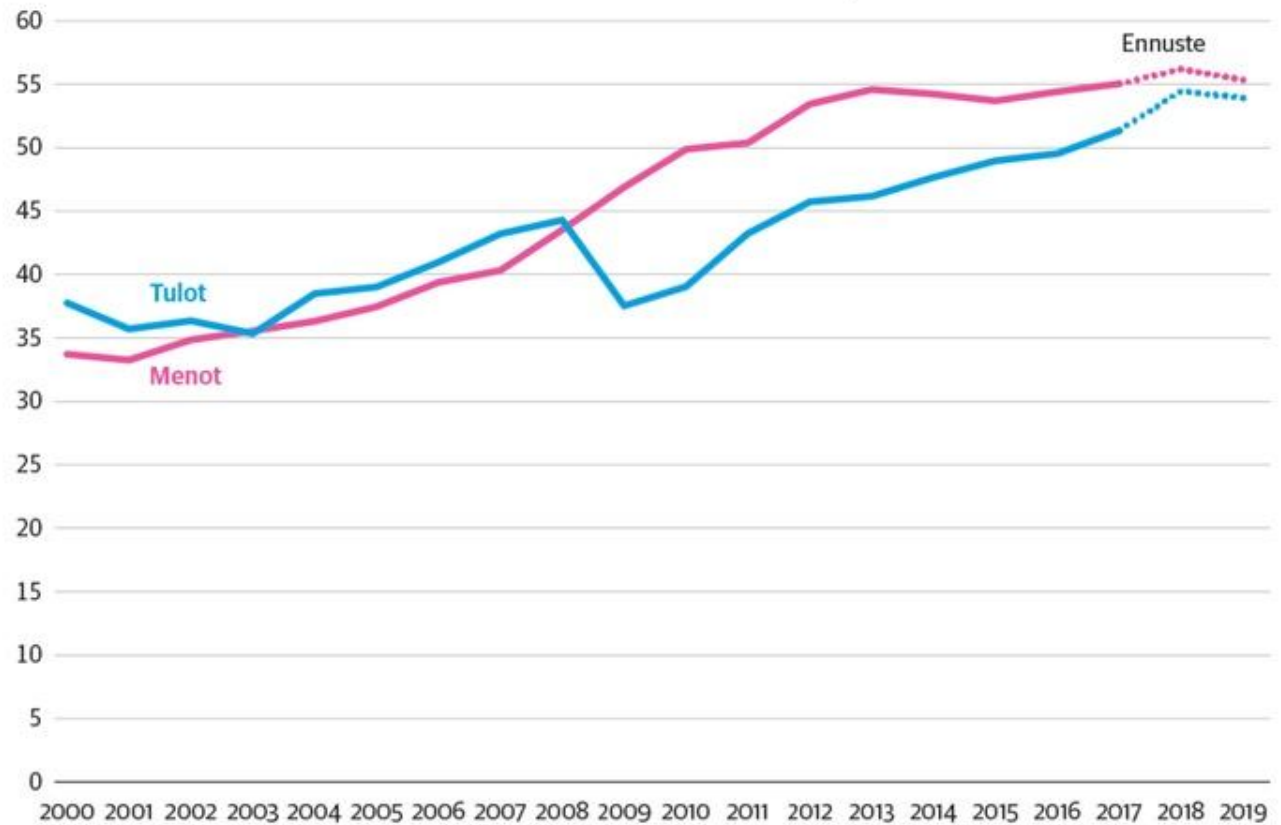
Kestävyysvaje = rakenteellinen alijäämä = tulot ovat pitkällä aikavälillä pienemmät kuin menot n. 10MRD

-velanotto (syömävelka)

Valtio on elänyt velaksi monta vuotta

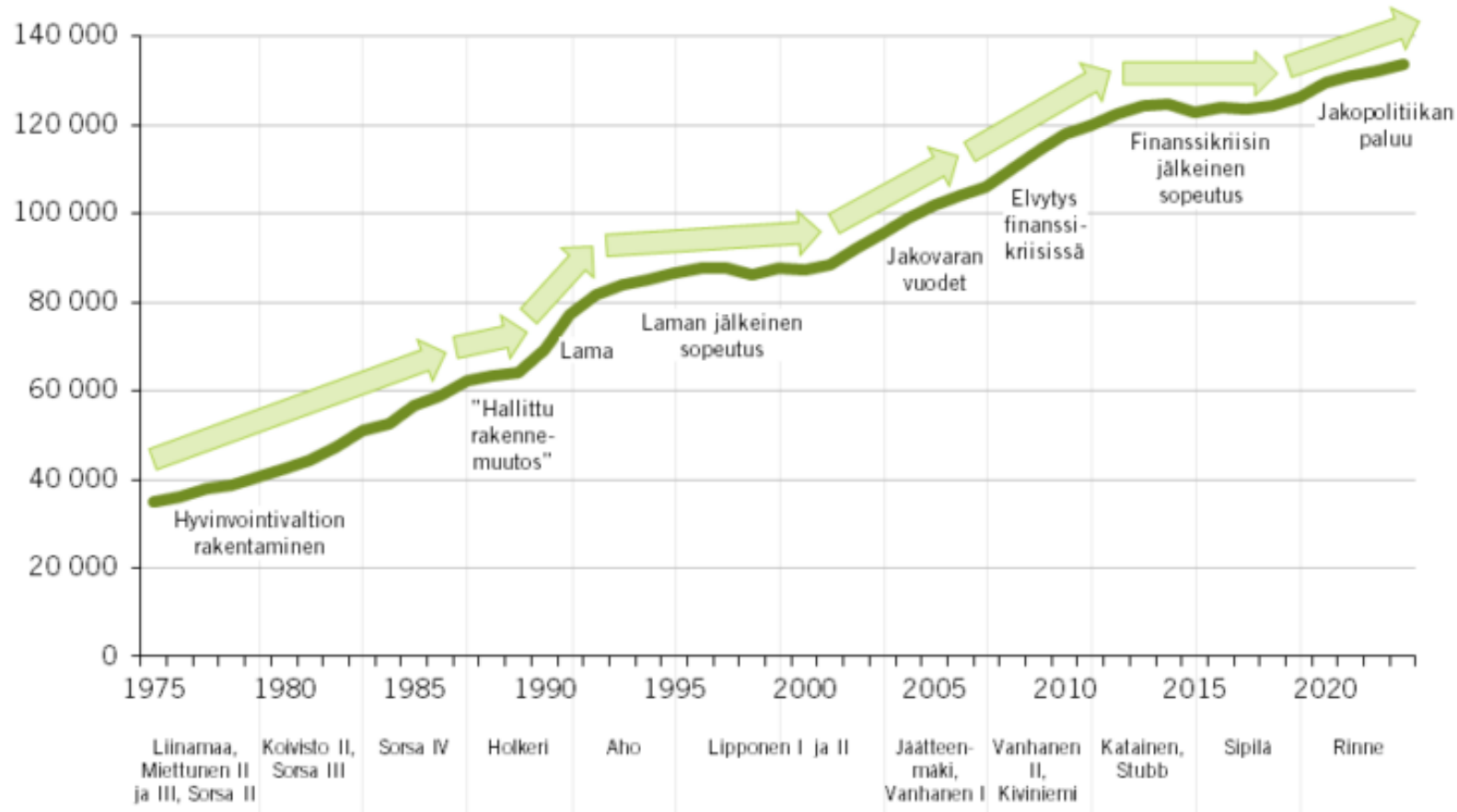
Valtion tulot ilman nettolainanottoa sekä menot ilman nettokuoletuksia, miljardia euroa

LÄHDE: VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Suomen julkiset menot vuoden 2010 kiintein hinnoin 1975–2023* eri hallituskausina (milj. euroa)

* Vuodet 2019–2023, Etlan suhdanne-ennusteen ennakkotiedot (julkaistaan 16.9.2019).

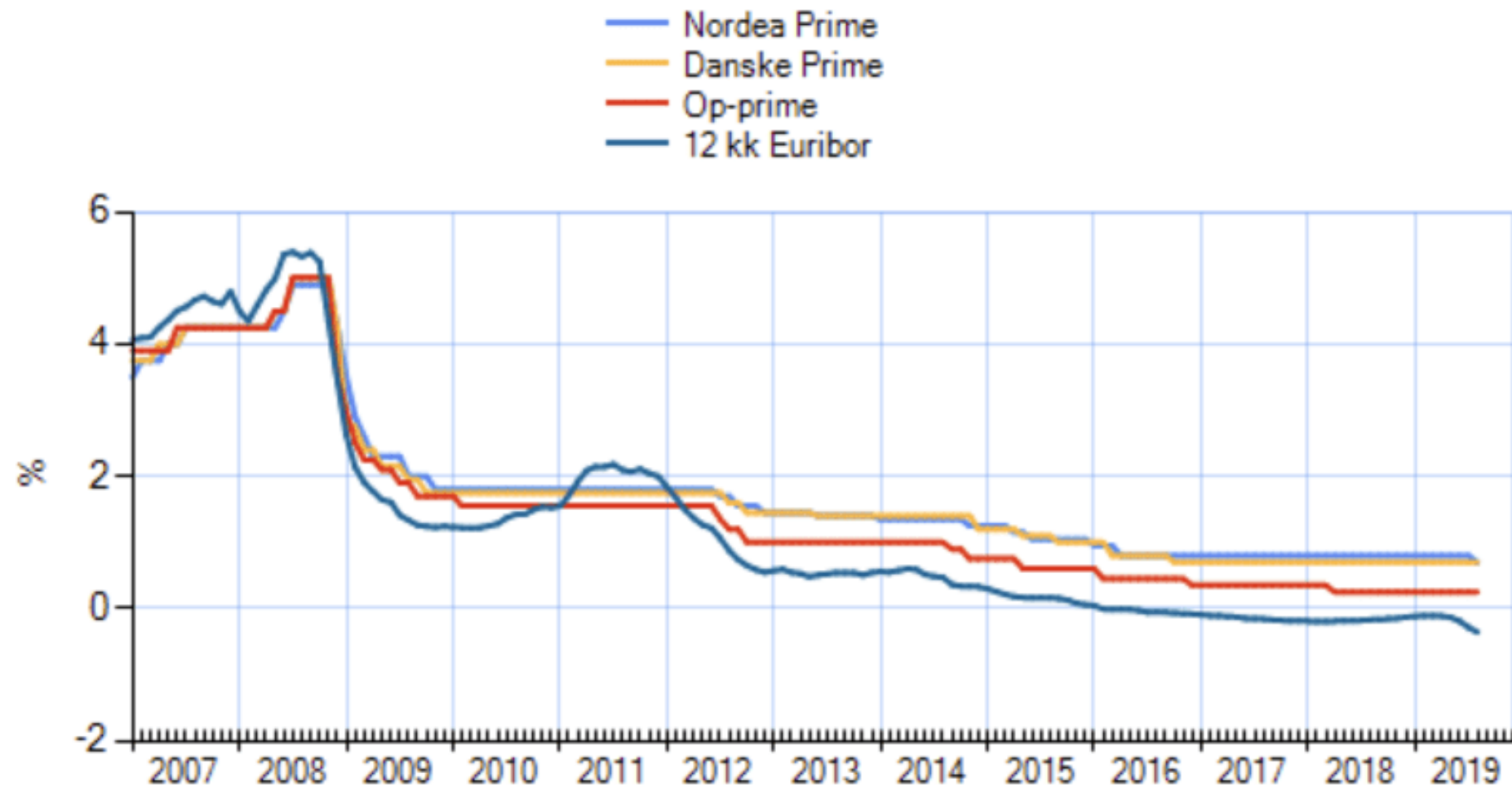
15 merkittävintä verotulojen* lähdettä 2018

mrd. euroa

* pl. sosiaalivakuutusmaksut ja rahapeliin tuotot.
Lähde: EVA Fakta Verojen kirja (2019).

Suomen talletuspankkien viitekorkoja ja 12 kk:n euribor

Lähteet: Pankit ja Thomson Reuters
12 kk Euribor: ennen vuotta 1999 12 kk:n heliborkorko
Euribor korot ovat viivästetty 24 tuntia
© Suomen Pankki

3.10.2019

Rahoitusjärjestelmän toiminta

SUORA RAHOITUS

Lainanantajat/nettosäästäjät

- > Kotitaloudet
- > Yritykset
- > Valtio
- > Ulkomailla sijaitsevat

Rahoitusmarkkinat

- > Rahamarkkinat
- > Pääomamarkkinat

Lainantarvitsijat/nettokuluttajat

- > Yritykset
- > Valtio
- > Kotitaloudet
- > Ulkomailla sijaitsevat

Varat

Varat

Varat

Varat

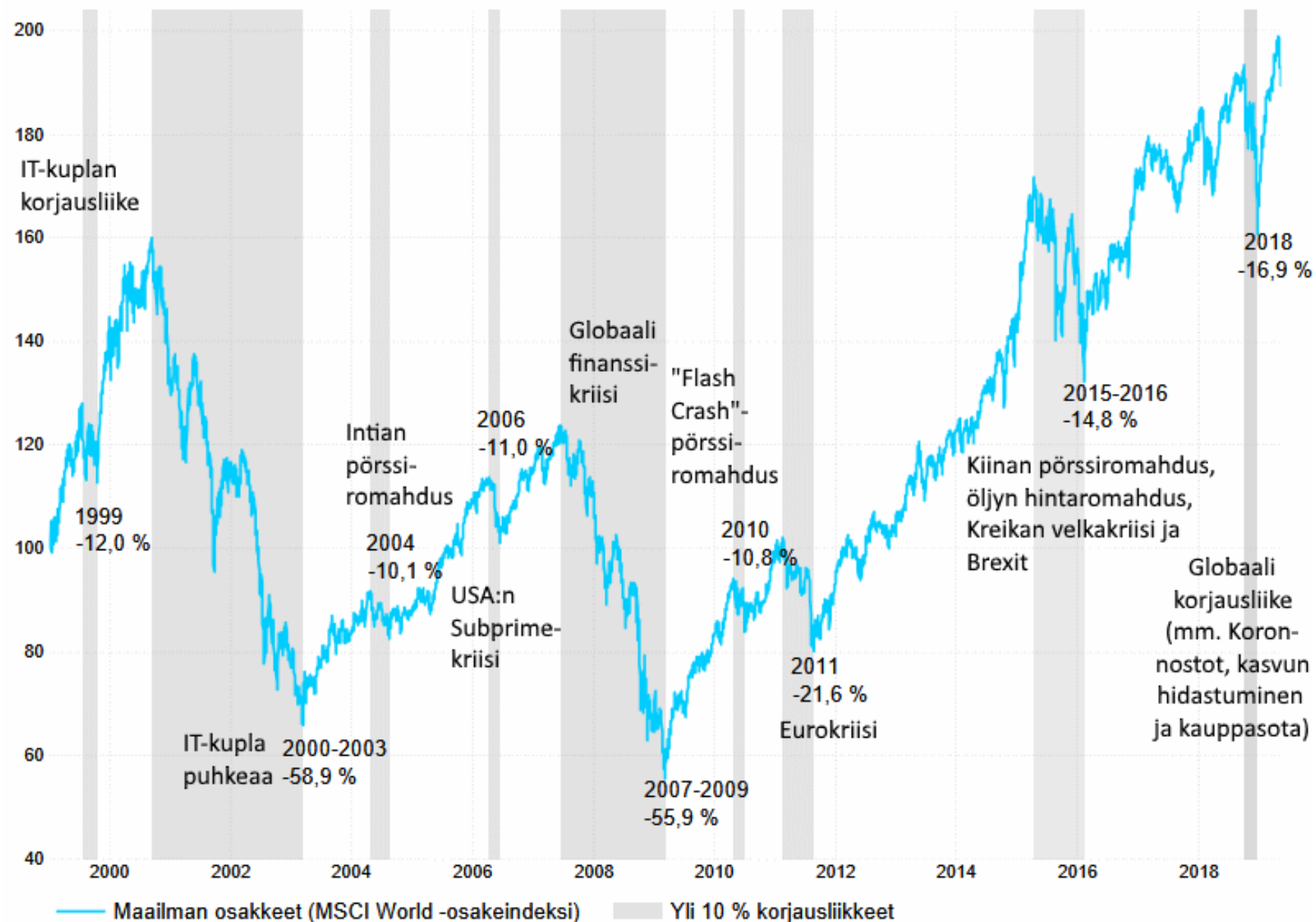
Varat

Rahoituksenvälittäjät

- > Luottolaitokset
- > Muut rahalaitokset
- > Muut

VÄLILLINEN RAHOITUS

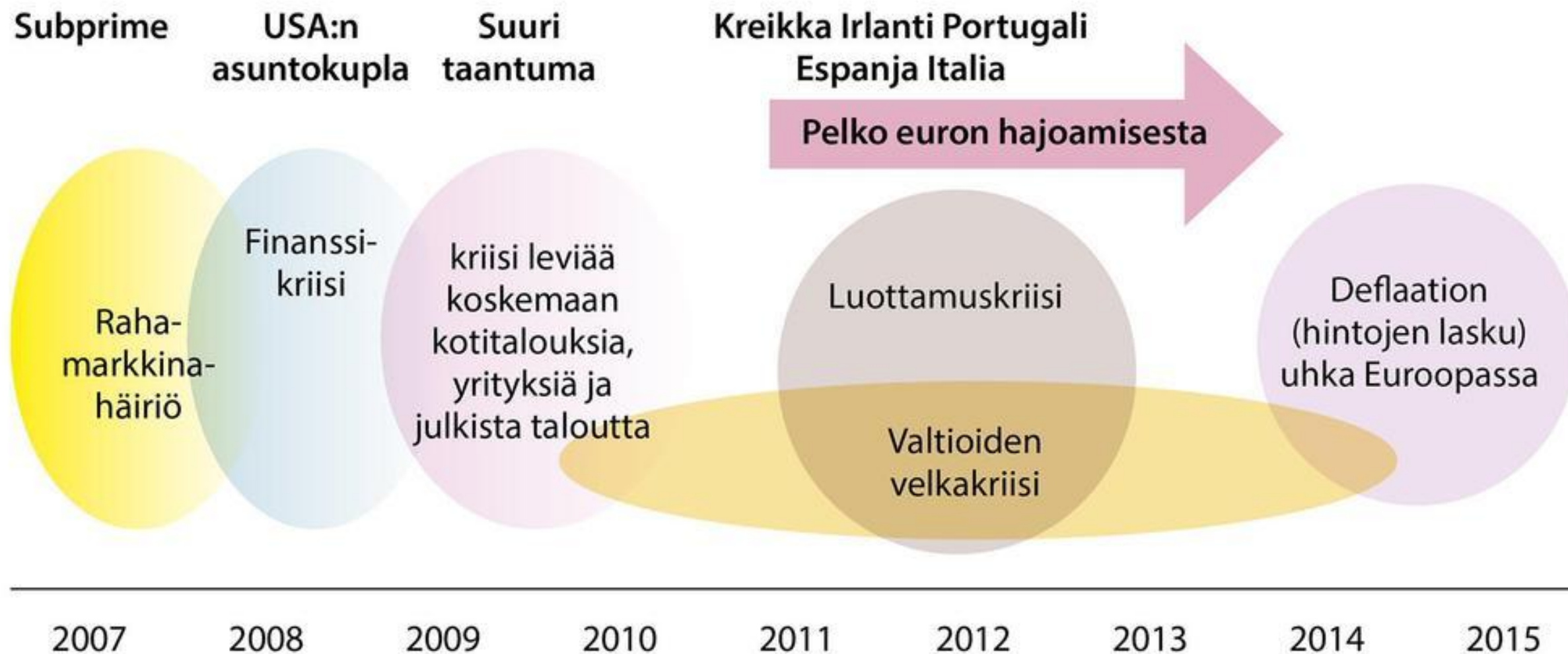
Lähde: Thomson Reuters Datastream / Sijoittaja.fi

Miten pankkikriisi vaikuttaa kiertokulkukaavion rahavirtoihin?

- Pankkikriisi vähentää kierrossa kulkevan rahan määrää.
- Pankkien mahdollisuudet saada rahaa muilta pankeilta supistuvat epävarmuuden vaikutuksesta.
- Yritysten mahdollisuudet saada rahaa päivittäisiin toimintoihin heikkenevät, jolloin ne joutuvat taloudellisiin vaikeuksiin.
- Laman aikana ihmiset kyllä yleensä säästävät rahaa pankkeihin, koska ovat rahankäytössään varovaisia.
- Lainaa ottaneet ihmiset voivat lamassa joutua maksuvaikeuksiin, jos he jäävät esimerkiksi työttömiksi, minkä seurauksena pankit voivat kärsiä luottotappioita.
- Laman aikana pankit tulevat varovaisiksi luottojen myöntämisessä, mikä voi vaikeuttaa yritysten investointeja.
- Epävarmuuden vaikutuksesta korko voi nousta, jolloin yritysten ja kotitalouksien lainakulut kasvavat.

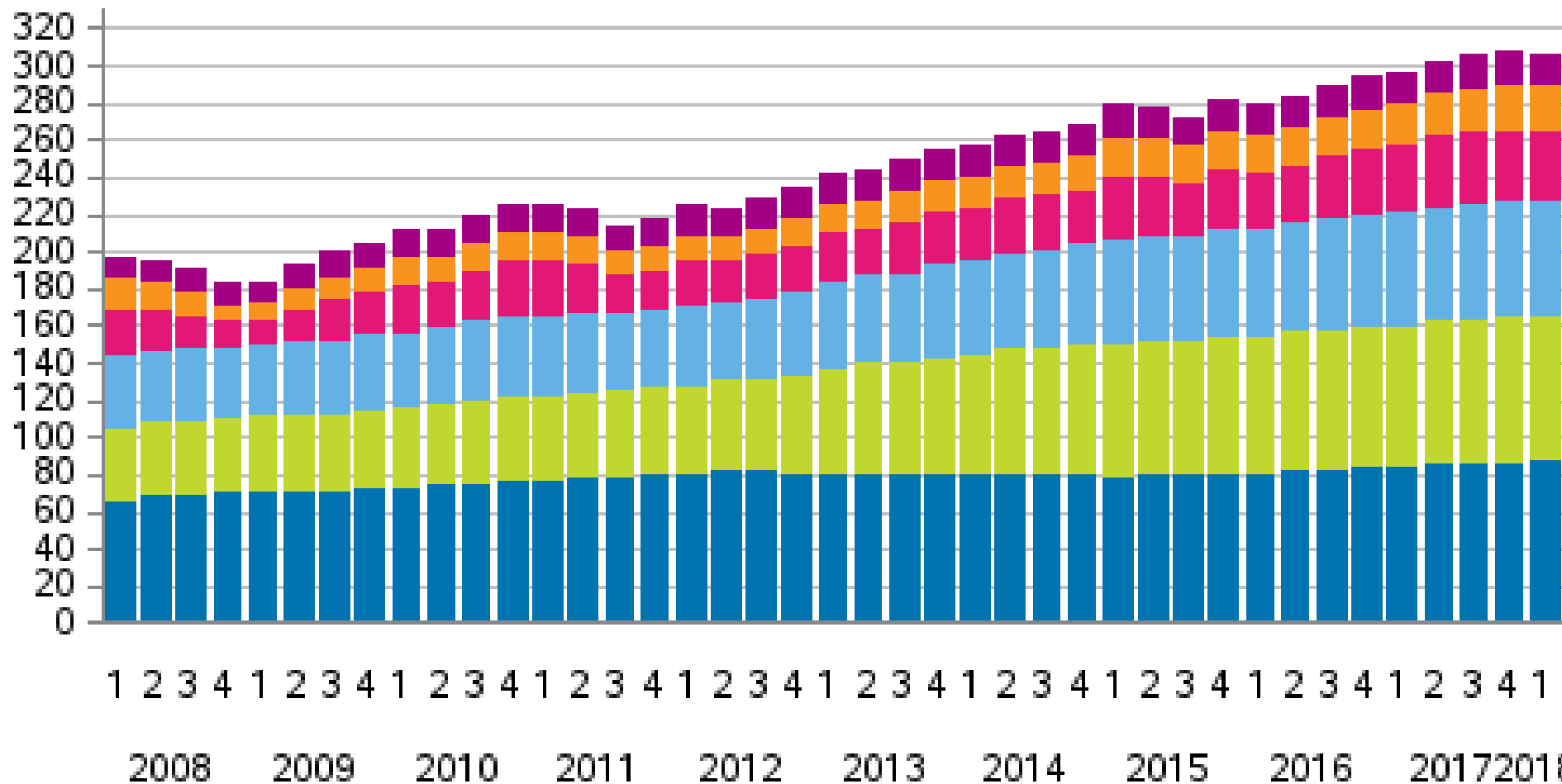
TALOUSKRIISIN VAIHEET

Satisfaction Level	Percentage
Very satisfied	100%
Not very satisfied	0%

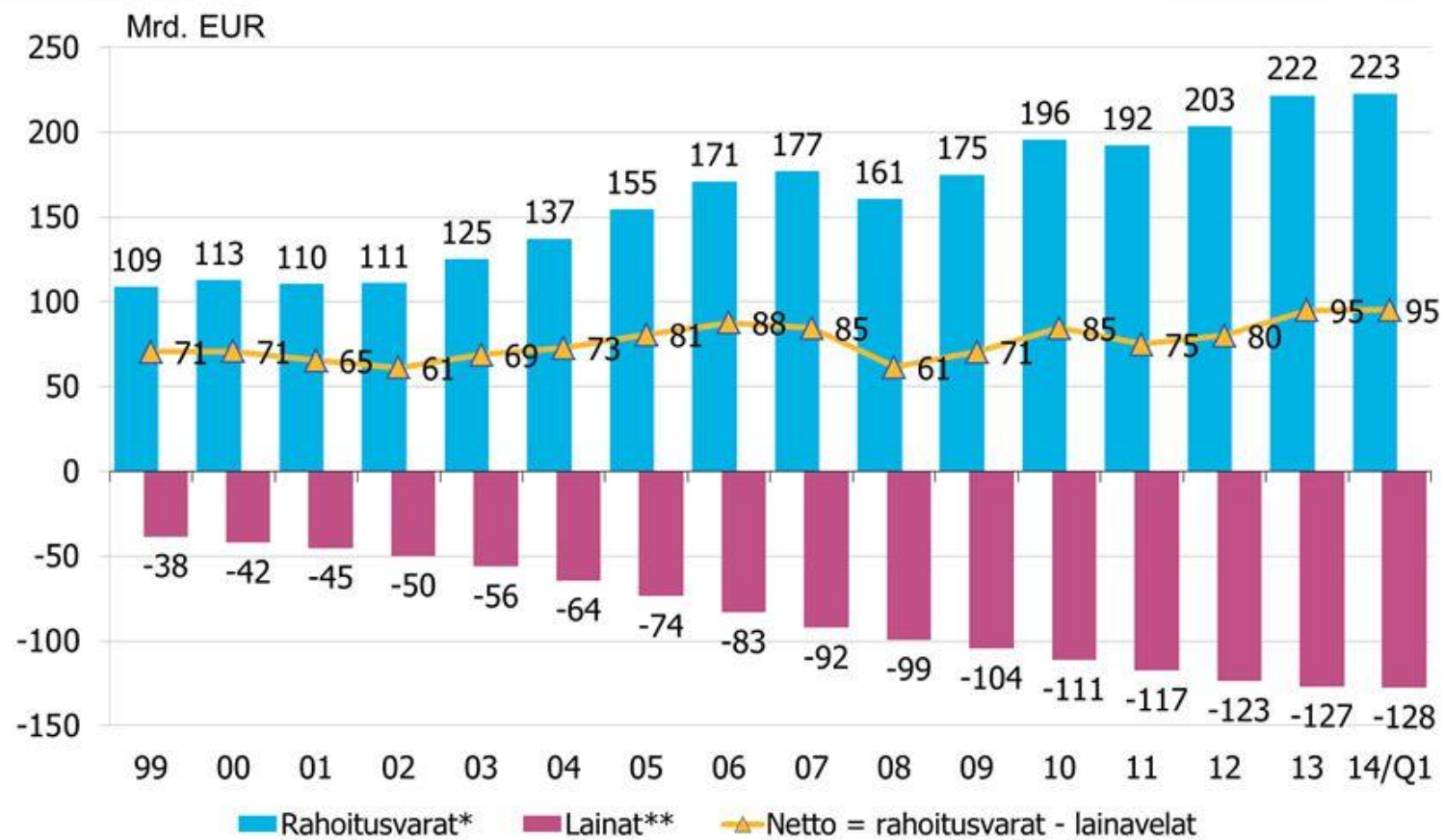
mrd. euroa

- Muut
- Noteeratut osakkeet
- Muut osakkeet ja osuudet

- Rahasto-osuudet
- Vakuutussaaminen
- Talletukset

KOTITALOUKSIEN RAHOITUSVARAT JA -VELAT

Lähde: Tilastokeskus ja FK

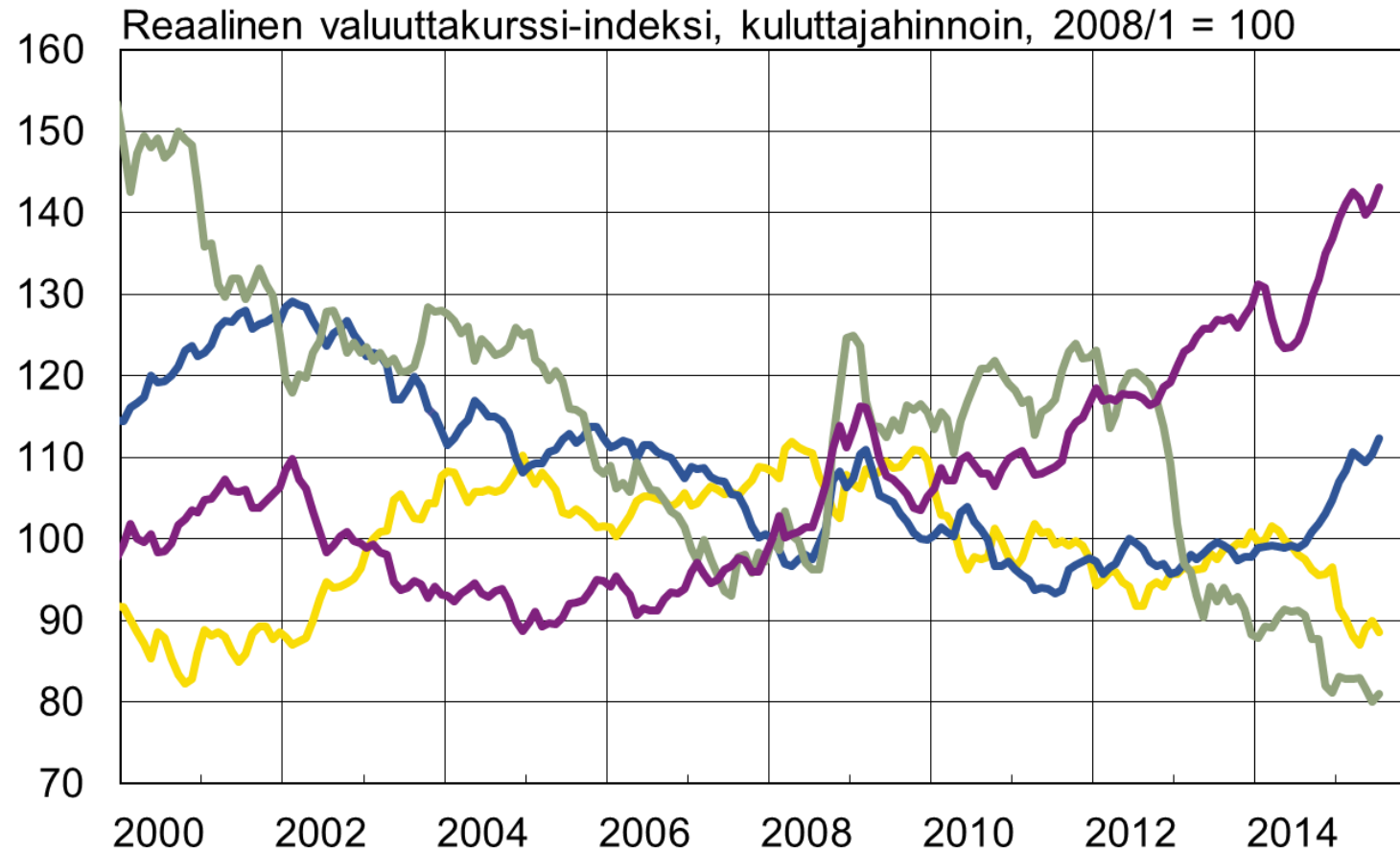
*Rahoitusvaroihin on laskettu käteinen ja talletukset, osakkeet ja muut osuudet, rahastosäästöt, eläkesäästöt ja arvopaperisijoitukset.

** Lainat sisältävät kotitalouksien osuuden asuntoyhteisöjen lainakannasta.

Valuuttakurssit pidemmällä aikavälillä

— Euroalue — Yhdysvallat — Japani — Kiina

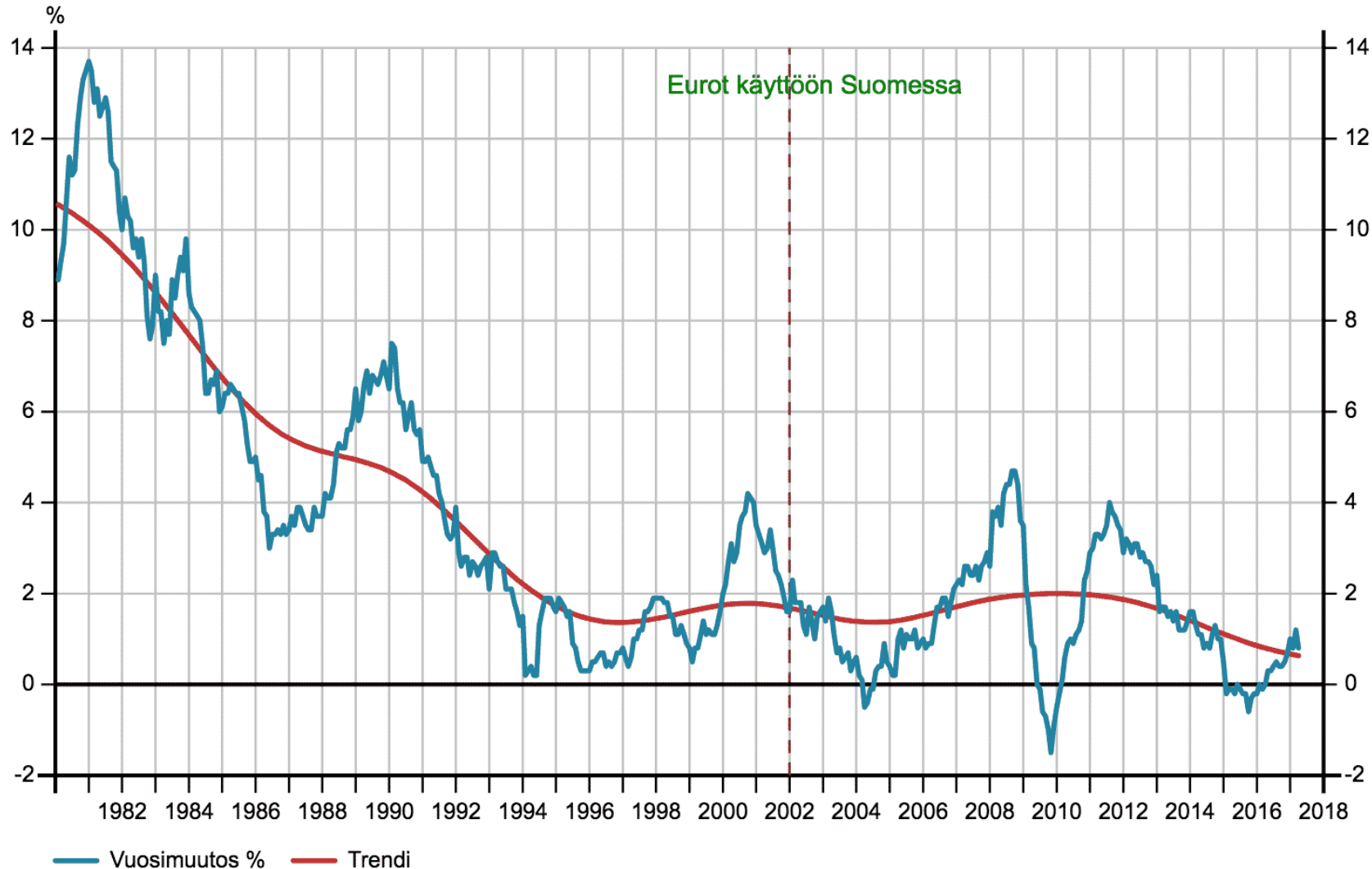

Lähteet: BIS, Macrobond ja Suomen Pankki.

16.9.2015
eurojalous.fi

Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos 1980-2017

Käteiseuro otettiin Suomessa käyttöön 1.1.2002

Tilastokeskus / Kuluttajahintaindeksi

Monetaristisessa talouspolitiikassa inflaatio nähdään talouden ”ykkösmörkönä”, jota vastaan ”taistelu” keskuspankin korkopolitiikalla. Monetaristien mukaan talouskasvun ydin on liikkeellä olevan rahan määrä. EKP:n inflaatiotavoite on 2%. Talouspolitiikka on monetaristien mielestä oltava keskuspankkien käsissä, ei poliitikoilla.

Uusliberalistien mielestä rajoitukset on poistettava ja taloutta säänneltävä mahdollisimman vähän.

	INFLAATIO	DEFLAATIO
LAINAT	-	+
PALKAT	+	-
TUOTTEET	+	-
OSAKKEET	+	-
TALLETUKSET	-	+
VELKAKIRJAT	-	+

Kysyntä- ja kustannusinflaatio liittyvät nousukauteen.

-Kysynnän kasvaessa hinnat nousevat. -> Kustannukset nousevat. -> Palkat nousevat.

Jos rahaa on enemmän kuin myynnissä olevia hyödykkeitä = monetaarinen inflaatio.

Rahavarannon lisääminen aiheuttaa monetaarista inflaatiota. Korkojen alentaminen. Keskuspankin toimet.

Inflaation lajit
 -Kysyntä-
 -Kustannus
 -Mieliala eli odotus-
 -Monetaarinen -

Inflaatio ja deflaatio ovat kuin talouden vuodenaikoja

Eriasteisen inflaation ja deflaation talousvaikutukset perusmuodoissaan

Kevät: Inflaatio kiihtyy (1950-1970)	Kesä: Inflaatio karkaa käsistä (1970-1980, 2002-2007)
- Talous kasvaa ja yleinen hintataso alkaa kohota - Työllisyys ja kuluttajien luottamus kohenevat - Osakkeiden ja kiinteistöjen hinnat alkavat kohota - Korot alkavat vähitellen kohota - Parhaat sijoitukset: osakkeet ja kiinteistöt	- Taloukasvu kiihtyy mutta kustannukset kohoavat vielä enemmän - Kiinteistömarkkinat käyvät kuumina - Kultamarkkinat kukoistavat - Raaka-ainemarkkinat kukoistavat - Korot nousevat jyrkästi - Velan reaaliarvo pienenee - Velkaa otetaan rohkeasti - Talletusten reaaliarvo supistuu - Teollisuus investoi rohkeasti - Osakemarkkinat polkevat paikallaan - Parhaat sijoitukset: raaka-aineet, kulta, kiinteistöt
Talvi: Inflaatio kääntyy deflaatioksi (Ehkä 2009-?)	Syksy: Inflaatio hidastuu (1980-2000)
- Hinnat painuvat laskuun ja talous alkaa supistua - Työllisyys ja kuluttajien luottamus heikkenevät - Korot laskevat sen kuin voivat, mutta reaalkorko kohoaa - Velan reaaliarvo kohoaa - Velkataakan kasvaminen aiheuttaa vararikkoja - Talletusten reaaliarvo kasvaa - Osa tallettajista hakee turvaa kullasta - Valuuttamarkkinoilla puhkeaa kriisejä - Parhaat sijoitukset: käteinen, kulta, vakaimpien valtioiden velkakirjat	- Inflaatio hidastuu nopeasti - Osakemarkkinat kukoistavat - Korot laskevat - Joukkolainojen hinnat kohoavat - Raaka-aineiden hinnat laskevat - Velan määrä kasvaa liian suureksi - Osakemarkkinat kohoavat hulppuunsa - Parhaat sijoitukset: osakkeet, joukkolainat, kiinteistöt

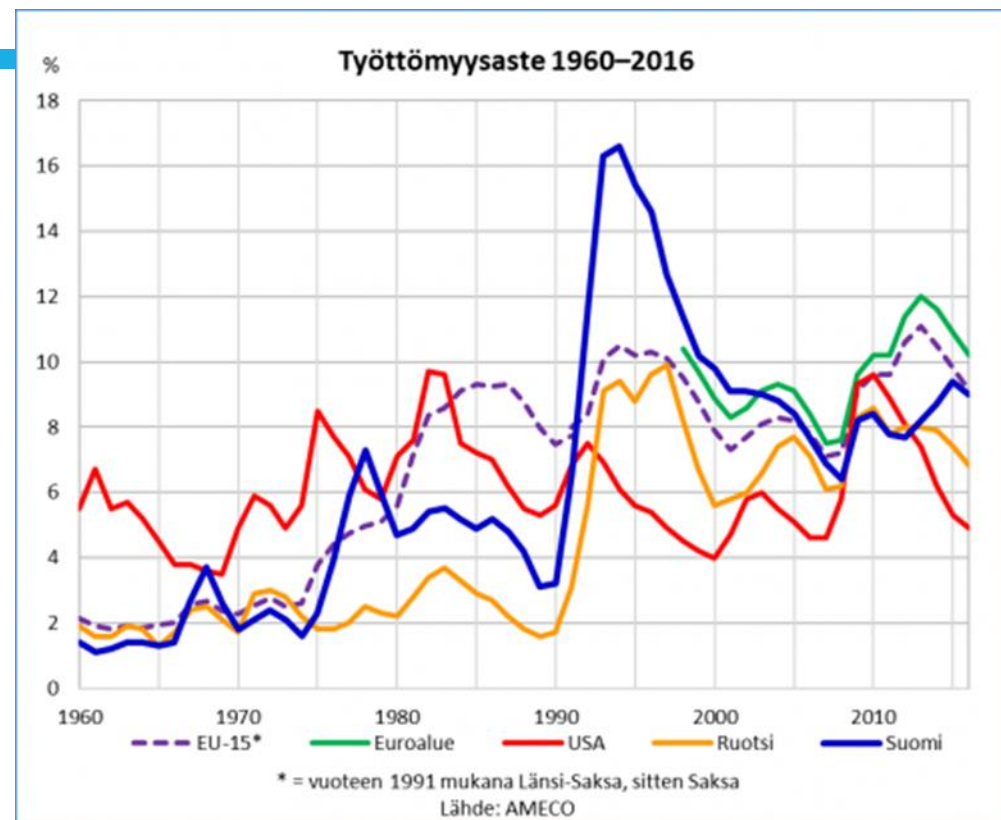
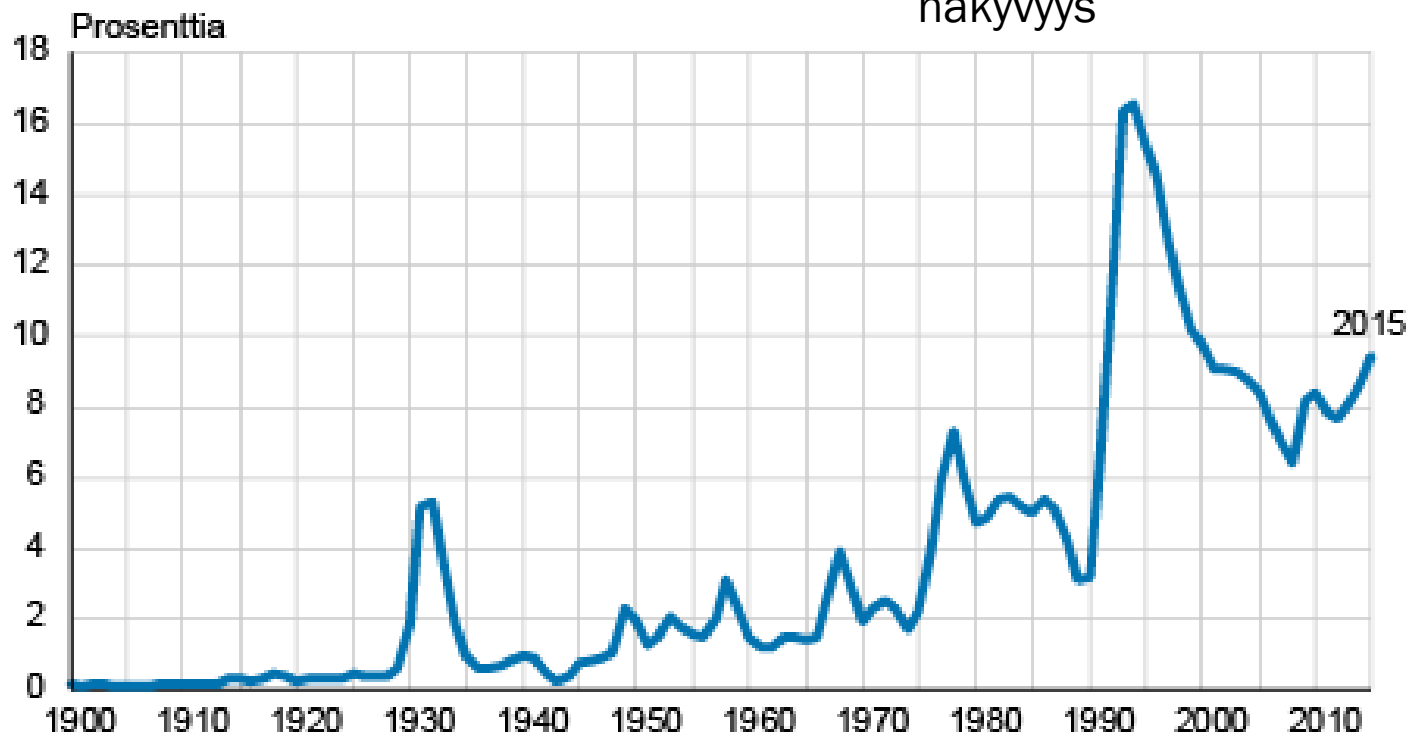

TYÖTTÖMYYS

Työttömyyden lajit:

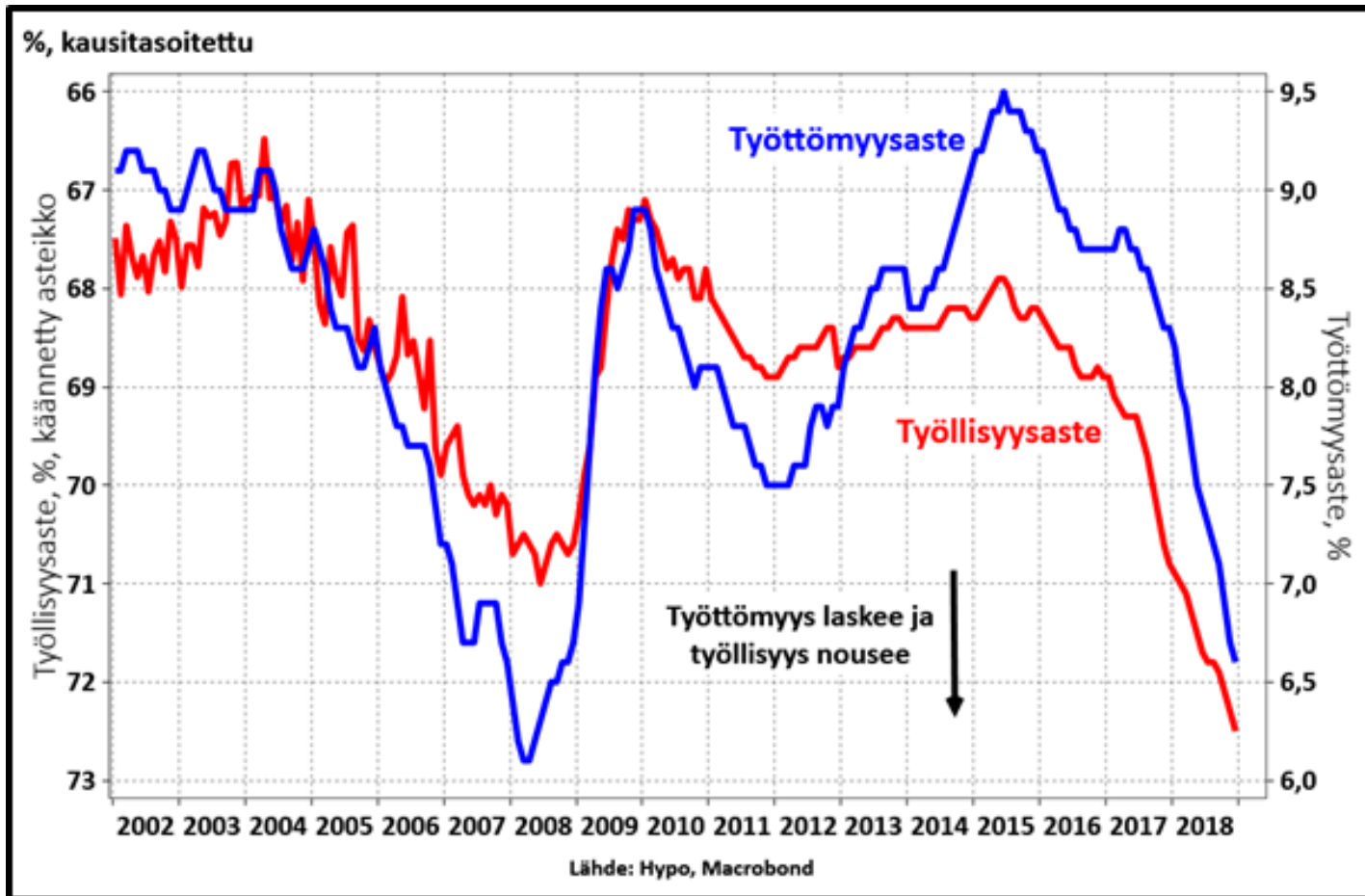
- rakenne-
- suhdanne-
- kausi-
- kitka-
- piilo-

- uudelleen koulutus
- työllistämistyöt
- elvyttävät toimet
- työllistymistä helpottavat toimet
- työmarkkinoiden joustavuus
- työttömyyden näkyvyys

Keynesiläisessä elvyttävässä talouspolitiikassa työttömyys nähdään "ykkösmörköinä", jota vastaan pitää "taistella" talouspoliittisin keinoin (budjetti, verotus, työllisyystoimet, yritystuet, tulopoliitiikalla ym.)

TYÖTTÖMYYS VS. TYÖLLISYYS

Työvoiman määrän lisääminen on Suomen valtion tavoite, koska väestön ikääntyminen vähentää työvoiman määrää.

- työura (alku, keskivaihe, loppu)
- muuttoliike
- syntyvyys

Työllisyyteen vaikuttavat

- työttömyys
- opiskelu
- vanhempainetuudet
- työkyvyttömyys
- muut työvoiman ulkopuolelle jäämisen syyt esim. syrjäytyminen
- esim. kotihoidontuen vaikutus työllisyyteen?

Työllistämistoimet

- työvoimahallinto (TEM) (haastattelut, tukityöllistäminen, koulutus, kurssit)